

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALOUDEN JA HALLINNON ALA

YHTEISKUNTAVASTUU JA VEROTUS

TEKIJÄ/T: Rose Valta

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Rose Valta	
Työn nimi Yhteiskuntavastuu ja verotus	
Päiväys	01.12.2017
Sivumäärä/Liitteet	36
Ohjaaja(t) Arja Hukkanen ja Sirpa Grönholm	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Ei toimeksiantajaa	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Yhteiskuntavastuu on ollut osa yritysmaailmaa aina 70-luvulta lähtien, mutta viime vuosina se on alkanut saada entistä suurempaa merkitystä. Globalisaation takia vastuullisuuden laiminlyönnit leviävät nopeasti ympäri maailmaa. Markkinoilla kuluttajan ääni on myös alkanut painaa enemmän ja yrityksiä veloitetaan vastuulliseen toimintaan.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena, tarkemmin sanottuna tapaustutkimuksena. Opinnäytetyöhön sisältyy varsinainen teoria-osio sekä lopusta löytyvä lyhyt anonyymina toteutettu mielipidekysely. Kyselyssä selvitettiin vastaajien asenteita ja mielipiteitä mm. seuraavista aiheista; vastuullinen veronmaksu, verotus mediassa, verovaje ja verotuskäytäntöjen muutos. Pääaiheina varsinaisessa työssä ovat yhteiskuntavastuu ja verotus. Muita pienempiä aiheita näiden alla ovat verosuunnittelu, moraalit, oikeudenmukaisuus, verolainsäädäntö, EU:n verosäännökset ja siirtohinnoittelu.</p> <p>Verotus osana yhteiskuntavastuuta on uusi käsite. Niinpä työn tarkoituksena on avata käsitettä verotuksesta yhteiskuntavastuun osana. Myös moraalit ja oikeudenmukaisuuden suhdetta yritysmaailmaan on tarkoitus tutkia. Lähdekirjallisuutena opinnäytetyössä on käytetty erilaisia yhteiskuntavastuusta ja verotuksesta kertovia kirjoja. Myös muutamiin lakeihin ja viranomaisraportteihin on viitattu. Työssä ei kuitenkaan käsitellä kirjaimellisia veronlaskentakäytäntöjä.</p> <p>Verotuksen voidaan katsoa olevan yhteiskuntavastuullista, kun se täyttää tai ylittää lain antamat ehdot. Kuten verotuksessa, kaikilla vastuullisen toiminnan osa-alueilla tulee ottaa huomioon eri sidosryhmien kohtuulliset vaatimukset. Vastuullinen veronmaksu voidaan jakaa vastuullisuuden määrän perusteella eri osiin. Verotukseen vaikuttavat valtion oma lainsäädäntö, valtojen väliset verotussopimukset ja EU:n asettamat säännökset.</p>	
Avainsanat Yhteiskuntavastuu, Verotus, Veropolitiikka, Moraali, Oikeudenmukaisuus, Sidosryhmät, Globalisaatio	

Field of Study Social Sciences, Business and Administration			
Degree Programme Degree Programme in Business Administration			
Author(s) Rose Valta			
Title of Thesis Corporate social responsibility and taxation			
Date	01.12.2017	Pages/Appendices	36
Supervisor(s) Arja Hukkanen ja Sirpa Grönholm			
Client Organisation /Partners No other partners			
<p>Abstract</p> <p>Since from the 1970's corporate social responsibility has been a part of the business world, but in the last few years it has gained more and more attention. Thanks to globalization, news about the missteps on responsibility spread fast and wide. The customer's voice holds more value nowadays. Consequently, companies are being obliged towards responsible business models.</p> <p>This thesis is a qualitative study, more specifically a case-research. The thesis includes theoretical part and a little anonymous survey at the end of the empirical part. In the survey the participants were inquired their thoughts on responsible taxpaying, taxation in media, taxation deficit and taxation customs and their change. The main subjects in the actual thesis are corporate social responsibility and taxation. Secondary subjects under these include tax planning, morality, justice, taxation laws, The European Union's regulations and transfer pricing.</p> <p>Taxation is a new part to the corporate social responsibility. The meaning of this study is to explore and elaborate on that concept. The tides between morality, justice and the business world are also under inspection. As a source material for the thesis there has been professional literature about either taxation or corporate social responsibility. The source material also includes some laws and other government-offices statements and documents. The thesis report however does not include literal taxation calculations models or examples.</p> <p>Taxation is deemed when it meets or exceeds the demands of the law. Similarly, in taxation the reasonable wants of different interest groups must be heard in all the fields of corporate social responsibility. Responsible tax payment can be classified by its level of responsibility. Furthermore, the elements affecting taxation are a country's own taxation laws, international taxation contracts between countries and regulations set by the EU.</p>			
<p>Keywords Corporate social responsibility, Taxation, Taxation policy, Morality, Justice, Interest groups, Globalisation</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	YHTEISKUNTAVASTUU JA MORAALI	6
2.1	Mitä on yhteiskuntavastuu?.....	6
2.2	Omistajat ja muut sidosryhmät.....	8
2.3	Ennen, nyt ja tulevaisuudessa	9
2.4	Globalisaatio	10
2.5	Mitä on moraalit?	10
2.6	Oikeudenmukaisuus	11
2.7	Uusliberalismi, utilitarismi ja ekonomismi.....	12
3	VEROTUS JA YHTEISKUNTAVASTUU	14
3.1	Moraali ja oikeudenmukaisuus.....	14
3.2	Verotuksen tavoitteet	15
3.3	Vastuullinen veronmaksu ja hyvä verojärjestelmä	16
3.4	Verosuunnittelua, veron kiertämistä vai veropetos?.....	16
3.5	Verotus ja laki.....	18
3.6	Kansainvälisyys ja verotus.....	20
3.7	Pohjoismainen hyvinvointivaltio ja verotus.....	29
4	MIELIPIDEKYSELY YHTEISKUNTAVASTUUUSTA JA VEROTUKSESTA	30
4.1	Kyselyn sisältö	30
4.2	Vastaajat.....	30
4.3	Kyselyn tulokset.....	31
5	LOPPUPÄÄTELMÄT	34
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	36

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön pääaiheina ovat verotus ja yhteiskuntavastuu. Näitä kahta aihetta tarkastellaan mm. oikeudenmukaisuuden, kansainvälisyyden ja lain kautta. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, tarkemmin tapaustutkimus. Opinnäytetyö on eräänlainen kirjallisuuskatsaus, jossa työn eri osat on poimittu erilaisista kirjallisista lähteistä ja sitten nämä osat on pyritty yhdistämään loogiseksi kokonaisuudeksi. Työn tarkoituksena on lisätä tietoisuutta yhteiskuntavastuusta. Tavoitteena on opettaa lukijalle jotain uutta. Oli kysessä sitten lukija, joka tuntee talousmaailmaa tai ei. Tavoitteena on tietysti myös kasvattaa omaa tietämystäni aiheista.

Työn alussa käsitellään yhteiskuntavastuuta ja moraalia. Sen jälkeen käsitellään verotusta kokonaisvaltaisena käsitteenä. Verotuksen kappaleessa käsitellään mm. verotuksen tavoitteita, erilaisia verotussäännöksiä, EU-oikeuden näkökulmaa verotukseen ja kansainvälistä verosuunnittelua. Työn päätää lyhyt mielipidekysely, jonka aiheet ovat vastuullinen veronmaksu, verovaje ja verotus mediassa.

Verotus osana yhteiskuntavastuuta on aiheena varsin uusi, eikä siitä ole löydettävissä muita samantaisia töitä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä. Ainoa lähelle osuva työ jonka löysin on pro gradu -tutkielma Turun yliopistosta tältä vuodelta otsikolla " Verot ja yritysvastuu: Verot yritysvaluuttakustelussa Suomessa vuosina 2006–2016". Ainoa juuri tarkalleen tästä aiheesta kertova kirja jonka löysin on Reijo Knuutisen "Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu" vuodelta 2014, jota olen käyttänyt ohjenuorana tässä työssä. Joten voidaan sanoa, että aihe ei ole vielä loppuun kulutettu ja siitä tullaan toivottavasti kirjoittamaan lisää tulevaisuudessa.

2 YHTEISKUNTAVASTUU JA MORAALI

2.1 Mitä on yhteiskuntavastuu?

Yritysvastuu tarkoittaa kannattavuustuottavuutta ja yhteiskuntavastuu taas viittaa asioihin joista muut kun yritys hyötyvät. Nämä kaksi termiä ovat kaukana kiveen hakatuista, joten niitä käytetään päällekkäin ja vastakkain tämänkin työn lähdekirjallisuudessa. Yhteiskuntavastuu nähdään yleensä joko välineenä, jolla haetaan arvoa, tuottoa ja mainetta tai sitten pelkkänä moraalisen veloitteenä. Yhteiskuntavastuun ei tule olla pelkkä ulkoinen lisuke yritykseen. Mutta onko yhteiskuntavastuusta lopulta todellista hyötyä vai onko se vain hinta yhteiskunnan jäsenyydestä? Vastuullinen yritystoiminta tulisi nähdä voimavarana yrityksessä, ei pelkästään sitä rajoittavana tai rasittavana asiana. (Laitinen 2012, 73–74.)

Knuutinen (2014,102) tiivistää yritys vastuun seuraavasti; ”Yritysvastuulla tarkoitetaan sitä, että yritys lain asettamista vaatimuksista riippumatta huomioi liiketoiminnassaan ja muissa toimissaan paitsi osakkeenomistajien myös muiden sidosryhmien perustellut ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset odotukset”. Ja jatkaa, että käytännössä vastuun kantaminen tarkoittaa lain asettamien vaatimusten ylittämistä. Yritysvastuun tulee myös ulottua kaikille yritystoiminnan osa-alueille.

Muutamaa vuotta myöhemmin Knuutinen esittää jaon yritys vastuun kolmesta eri osa-alueesta (KUVIO 1): ympäristövastuu, sosiaalinen vastuu ja taloudellinen vastuu. Nämä kolme tunnetaan ulkomaisessa kirjallisuudessa myös kolmena p:eenä; planet, people and profit (Knuutinen 2017, 296).

Yritysvastuun kolme eri osa-alueetta/ The Three P's		
Ympäristövastuu Planet	Sosiaalinen vastuu People	Taloudellinen vastuu Profit

KUVIO 1. Yritysvastuun kolme eri osa-alueetta. (Knuutinen 2017, 296.)

Takala (1999) taas jakaa yhteiskuntavastuun ideologian kolmeen eri osaan seuraavasti:

1. Omistajälähtöinen näkemys yrityksen yhteiskunnallisesta vastuusta – Avoin ja vapaa markkinatalousmalli on ideologian ydin. Yrityksen ainoat yhteiskunnalliset tehtävät ovat tuotannosta huolehtiminen ja voiton maksimointi. Pääajatusta on tässä kutsuttu myös ”voittoetiikaksi”. Ideologian tunnetuimpana nyky-puolestapuhujana on pidetty Milton Friedmania. Ideologiassa korostetaan myös laillisuuden merkitystä. Kaikki lain ylittävä vastuullisuus on epävarma sijoitus, koska sen tulevia hyötyjä ei voida ennustaa. Lopulta yritystoiminnasta tulee amo-

raalista, eli se jää kokonaan moraalisen arvostelun ulkopuolelle. Tämän näkemyksen kriitikoiden olennaisimmat vastaväitteet ovat, että täydellisiä markkinoita ei ole olemassa ja tässä tapauksessa laillisuus nousee liian korostetuksi verrattuna muihin eettisiin sääntöihin.

2. Sidosryhmäkohtainen näkemys yhteiskunnallisesta vastuusta – Tässä tapauksessa korostetaan yhteiskunnan ja yrityksen välisen sidoksen merkitystä. Yrityksellä on yhteiskunnallista valtaa myös markkinatalousmekanismin ulkopuolella, niinpä sillä on myös vastuuta yhteiskunnallisen hyvinvoinnin takaajana. Näin päätöksentekoon astuu mukaan moraalinen harkinta. Se ei kuitenkaan ole kokonaisvaltaista, vaan vastuullisuus voidaan edelleen nähdä päätöksentekoa rajoittavana tekijänä. Vastuullinen toiminta nähdään maksuna yhteiskunnan jäsenyydestä ja hyväksynnästä, mutta myös voimavarana yrityksessä. Kannattavan toiminnan ja sosiaalisen vastuun ristiriita on tiedostettu, ja sen ratkaisuksi on tarjottu mm. termiä ”yrityksen valistunut itsekkyyys”. Tällä tarkoitetaan sitä, kuinka yritys voi välillä luopua voittotavoitteistaan pitääkseen toimintansa vastuullisena. Valistunutta itsekkyyttä on kritisoitu vähemmän kuin voittoetiikkaa. Valistuneen itsekkyyden kritiikki kohdistuu edellä mainittuun voiton tavoittelun ja sosiaalisen vastuun ristiriitaan ja siihen kuinka näitä kahta puolta painotetaan yritystoiminnassa ja päätöksenteossa. Tämä lähestymistapa vastuulliseen yritystoimintaan tuntuu olevan eniten käytössä yritysten keskuudessa.
3. Laajan sosiaalisen vastuun näkökulma – Yrityksellä katsotaan olevan vahva ja ensisijainen taloudellinen ja moraalinen vastuu yhteiskunnalle. Voitto ei ole enää yritystoiminnan tavoite vaan rajoite. Tätä ideologiaa vahvasti noudattavat yritykset ja niiden johtajat pyrkivät korjaamaan myös yhteiskunnan epäkohtia. Olellista on, että vastuullisuudesta tulee yritystä ohjaava sisäinen voima. Yrityksen olemassaolo myös lakkaa olemasta oikeudenmukaista mikäli se laiminlyö yhteiskunnalliset vastuunsa. Yrityksellä itsellään ei kuitenkaan ole moraalikäsitystä vaan se rakentuu siinä työskentelevien ihmisten moraalisisistä valinnoista ja päätöksistä. Tämä näkökulmaa on arvosteltu sillä, että eettiset lähtökohdat ja moraalit ovat yleensäkin epäselviä käsitteitä. Käytännössä idea, jonka mukaan voitto ei ole enää yrityksen päätavoite on Suomen lain ja yleisen käsityksen vastainen, joten tämä näkökulma on hyvin harvinainen varsinaisessa yritystoiminnassa. Vaikka toki on olemassa monia voittoa tavoittelemattomia yhdistyksiä ja säätiöitä jopa yrityksiäkin.

Taloudellisten päätösten takana on lähes aina poliittinen päätös. Poliittisilla päätöksillä on ohjattu ja velvoitettu vastuullisempaan yritystoimintaan. Näin yhteiskuntavastuu ja politiikka ovat myötävaikuttaneet toisiinsa vuosien saatossa. Pehmeämpi ja vastuuta kantavampi yrityskulttuuri on siis osaltaan myös politiikan aikaansaannosta. (Kalpala 2016, 309; Laitinen 2012, 83.)

Yritysten ympäristö- ja yhteiskuntavastuun arviointiin on monia tapoja, mutta tunnetuimpina esimerkkeinä voisi mainita kaksi. EVAS (The Expanded Value Added Statement) ja KLD (Kinder-Lydenberg-Domini -tutkimus ja analyysi). EVAS ottaa tarkastelussaan mukaan sosiaalisen- ja ympäristövaikutuksen raportoinnin taloudellisen tuloksen rinnalle. KLD:n arviointikriteerit yrityksille ovat taas: yhteisö, corporate governance, monimuotoisuus, työntekijäsuhteet, ympäristö, ihmisoikeudet ja

tuotteet. Kumpikaan näistä indikaattoreista ei tietenkään ole kivenkovaa absoluuttista tiedettä, vaan niiden tulokset tulkintoineen riippuvat aina lukijan omasta moraalikäsitelmästä. (Laitinen 2012, 110–111.)

2.2 Omistajat ja muut sidosryhmät

Omistajien ja johtajien todellista tarpeellisuutta on aikojen saatossa arvosteltu (Laitinen 2012, 80). Kaiken kädenväännön lopputuloksena on kuitenkin se, että he ovat yrityksen tärkein sidosryhmä. Jopa laissa yrityksen tärkeimmäksi tehtäväksi on asetettu voiton tuottaminen ja sidosryhmistä juuri omistajat edustavat tätä tavoitetta. Omistajien ja johdon toiminnan vastuullisuutta voidaan arvioida esimerkiksi sitoutumisella vastuulliseen sijoittamiseen. Vastuullisen sijoittamisen motiivit voi jakaa neljään kategoriaan (KUVIO 2):

Pyrkimys parempaan tuottoon (pitkällä aikavälillä)	Hyvevelvoitteiset motiivit – Pyrkimys olla hyötymättä epäeettisestä toiminnasta
Seurauspainotteiset motiivit – Sijoitetaan yrityksiin jotka toimivat yhteiskuntavastuullisesti	Julkistamiseen liittyvät motiivit – Pyritään ylläpitämään positiivista julkisuuskuvaa sijoittamalla pääomaan vastuullisesti

KUVIO 2. Vastuullisen sijoittamisen neljä motiivia. (Laitinen 2012)

Vastuullista sijoittamista voi harjoittaa mm. yhteiskuntavastuullisten rahastojen avulla. Yhteiskuntavastuullisten rahastojen negatiivisia poissulkevia kriteerejä ovat mm. alkoholi, aseet, saastuttaminen ja lapsityövoima. Näihin sijoittamisen katsotaan olevan vastuutonta sijoittamista. Yhteiskuntavastuullisiin rahastoihin kuuluu mm. CERES- järjestö. CERES- järjestö kokoaa yhteen vastuullisuudesta kiinnostuneita sijoittajia. CERES on BSR:n (Business for Social Responsibility) jäsen. Kansainvälisistä yrityksistä BSR:aan kuuluvat mm. Ikea, Coca-Cola, Apple, Walt Disney, Ford ja Google. Vastaava suomalainen järjestö on 2010 perustettu FINSIF (Finland's Sustainable Investment Forum). (Laitinen 2012, 107–109.)

Vastuullinen kuluttaminen on kasvava voima ja vaikuttaa ostopäätöksiin. Pelkkä taloudellinen tieto ei enää riitä menestymiseen, vaan asiakkaille tulee nykyään pystyä tarjoamaan tietoa, joka vetoaa arvoihin (Kalpala 2016, 326). Nykyään arvojen puuttumisella on myös kovempi hinta. Valistuneet nykytostajat haluavat ostaa tuotteen lisäksi tarinan. Esimerkkinä vapaan kanan munat, joista ollaan valmiita maksamaan 15–20 % enemmän kuin tavallisista kananmunista, koska niiden ostaminen koetaan vastuulliseksi ja luontoystävällisemmäksi. (Laitinen 2012, 92–96.)

Mutta mikä sitten on omistajien ja kuluttajien välinen suhde yritystoiminnassa? Kuten aiemmin todettiin, osakkeenomistajat ovat yrityksen tärkein sidosryhmä. Omistajien tulee kuitenkin ottaa huomioon muiden sidosryhmien perustellut odotukset yrityksen toiminnassa (Knuutinen 2014, 103). Kysymys tuleeekin siitä kuinka paljon painoarvoa kummankin mielipiteille tulisi antaa. Yritysvastuun puolestapuhujien argumentit voidaan kaikki laittaa neljän pääkategorian alle: (Porter–Kramer 2006, 81.)

- Kestävä kehitys – Ilmastonmuutos ja luonnonsuojelu ovat kasvattaneet rooliaan vuosien varrella. Kasvissyönnin lisääntyminen ja tietoisuus kierrätyksestä ovat nousseet korkeammalle tasolle kun koskaan ennen. Niinpä ne vaikuttavat väkisinkin kuluttajien ostopäätöksiin.
- Moraalinen velvoittavuus – Kaikki on lopulta suhteellista, mutta maailmassa tuntuvat vallitsevat tietyt moraaliset hyveet, joihin suurin osa ihmisistä uskoo. Globaalissa maailmassa ihmisten on myös helpompi ryhmittäytyä näiden aatteiden taakse ja levittää tietoa moraalisisista vääryyksistä.
- Yrityksen toimintamahdollisuudet yhteiskunnassa – Tässä pohjimmainen ajatus linkittyy vahvasti myös seuraavaan kohtaan. Ajatuksena on se, että toimiessaan vastuullisesti ja kunnioittamalla asiakkaidensa toiveita yritys voittaa heidät puolelleen ja yrityksen toiminta helpottuu, mahdollisesti jopa kasvaa ja näin sen mahdollisuudet myös kasvavat.
- Yrityksen maine – Ajatus on tässä sama kuin edellisessä kohdassa. Yrityksen keskittyessä rakentamaan positiivista ja vastuullista imagoa, sen toiminta kasvaa ja mahdollisuudet lisääntyvät.

Yrityksen yhteiskuntavastuu asettaa yrityksen asiakassuhteille ja viestinnälle erilaisia tehtäviä. Näitä ovat mm. viestinnän pitäminen aktiivisena ja avoimena, johdon osoitettu sitoutuminen vastuullisuuteen, asiakaspalautteen kerääminen, siihen vastaaminen ja yritystoiminnan kehitys sen pohjalta sekä yhteiskuntavastuun laadun, määrän ja uskottavuuden kokonaisvaltainen osoittaminen niin sisäisille kuin ulkoisille sidosryhmille. Näihin tehtäviin sijoitumalla ja niitä toteuttamalla yritys viestii toimivansa vastuullisesti. (Laitinen 2012, 102–103.)

2.3 Ennen, nyt ja tulevaisuudessa

Ensimmäiseksi suuryrityksen vastuuraportiksi katsotaan General Motors- autofirman ”public interest report” vuodelta 1972 (Davis, Lokomnik ja Pitt-Watson 2006, 33). Ennen valtion infrastruktuuri oli pieni ja yritysten vastuu isompi. Suomi on kuitenkin viime vuosisadan aikana muuttunut maatalousvaltiosta globaaliksi moderniksi yhteiskunnaksi. Ympäristönsuojelun ja rahan välinen merkitys on myös vuosien saatossa muuttunut dramaattisesti. Ympäristön suojelemiseksi ollaan nykyään valmiit kuluttamaan enemmän rahaa kuin ennen. Vastuukeskustelussa oli 90-luvulla yleisesti varsin hiljaista, mutta 2000-luvulla keskustelu on vilkastunut. Vastuuton toiminta myös leviää nykyisen nopean tiedonvälityksen avulla nopeammin kuin koskaan ennen. (Takala 2004, 218–229.)

Uudessa globaalissa maailmassa yritykset ovat aina väsymättömien kriitikoidensa tarkkailun alla. Nämä tahot vaativat yritykseltä vastuullista toimintaa. Näihin kuuluvat mm. työmarkkinajärjestöt, erilaiset viranomaistahot, asiakkaat ja tiedemaailma. On käynyt selväksi, että pelkkä lain puitteissa toimiminen ei ole enää menestyksellinen toimintatapa. Paineet kestävämpään ja vastuullisempaan toimintaan kasvavat koko ajan. Vastuullisuuden kriteerit elävät myös jatkuvassa muutoksessa. Vastuullisuusvaatimukset kohdistuvat myös yhä enemmän pk-yrityksiin. Menestyäkseen tulevaisuudessa yrityksen tulee vaalia vihreää imagoa, keskittyä ihmisoikeuskysymyksiin ja toteuttaa kestävää kehitystä. Yritysten tulee myös olla sopeutumis- ja muuttumiskykyisiä sekä innovatiivisia. (Takala 2004, 213; Laitinen 2012, 91; Knuutinen 2017, 295–296.)

2.4 Globalisaatio

Globalisaatio on parantanut kehitysmaiden tilaa ja vähentänyt sotaa Euroopassa. Globalisaatio myös mahdollistaa taloudellisen seurannan muihin maihin (Laitinen 2012, 81). Kehittyneissä teollisuusmaissa globalisaatio on kuitenkin lisännyt työttömyyttä, velkaantumista ja syrjäytymistä. Globalisaatio on myös mahdollistanut monia veronkiertomahdollisuuksia kuten siirtohinnoittelun. Ilmastonmuutos voidaan myös osittain vierittää globalisaation syyksi. Vaikka globalisaatio on vastuussa monista ongelmista, se on myös korjannut niitä. Eikä sitä siis tule dramatisoida liian tuomitsevasti. (Kalpala 2016, 310, 327.)

Globalisaation merkitys ja siihen suhtautuminen riippuu aina kirjoittajasta. Globalisaatiota on myös kritisoitu, koska sen takia yritysten koko kasvaa, pääomat keskittyvät ja sosiaaliset epäkohdat lisääntyvät. Sosiaalinen vastuu onkin hyvin herkkä globalisaatiolle. Globalisaation luomat toimintamahdollisuudet tuntuvat usein tärkeämmiltä kuin moraaliset kysymykset. Pääomalla ei ole isänmaata, mutta arvoilla ja sidosryhmillä on. Kansainvälisissä yrityksissä arvot rakennetaan yleensä emoyhtiön kotimaan arvopohjalle. (Takala 2004, 214.)

2.5 Mitä on moraalit?

Adam Smith julkaisi 1759 ”Moraalitunteiden teorian”, jossa hän avaa moraalien käsitettä. Kirjan ydin tuntuu olevan, että moraalit kumpuaa myötätunnosta/sympatiasta. Sekä se, että moraalit on itseasiassa mielikuvituksemme tuote. Olimme kuinka empaattisia tahansa emme voi oikeasti tuntea toisten ihmisten tunteita. Nautimme tosin saadessamme ”tuntea” toisten ihmisten tunteita kuten surua. Aistimme eivät kuitenkaan ulotu itsemme ulkopuolelle, joten myötätunton on aina täysin kuviteltua. Kuviteltu sympatia tekee sen, että olemme surullisia kun muut ovat surullisia ja onnellisia kun muut ovat onnellisia. Moraalinen kompassi ei kuitenkaan synny itsestään. Se syntyy ponnistelun ja vahvan itsekurin tuloksena. Mielikuvituksen tulee myös luoda järjestelmä oikean ja väärän erottamiseksi. (P. J. O’Rourke 2007, 41–52.)

Moraalisia kysymyksiä on käsitelty jo vuosituhansien ajan. Esimerkiksi luonnonoikeudessa kaikki luonnonmukainen on oikeudenmukaista ja kaikki epäluonnollinen on epäoikeudenmukaista. Positiivismi on taas oikeusfilosofian haara, jossa oikeus ja moraalit erotetaan toisistaan eikä niillä ole suoraa yhteyttä. On myös huomattu, että tehdä oikein ei aina myöskään ole synonyymi ilmaisulle toimia lainmukaisesti. (Aalto-Heinilä ja Sajama 2011, 7, 30; Knuutinen 2014, 25–28.)

Fuller (1964, 5) jakaa moraalit velvollisuus- ja pyrkimysmoraaliin. Velvollisuusmoraalissa tehdään vain se mitä tulee tehdä, jotta ylläpidetään nykyinen siedettävä sosiaalisen elämän taso. Pyrkimysmoraali pyrkii taas parantamaan entisestä. Moraaliin liittyen Airaksinen (1987, 17) esittää kaksi eri ongelman käsitettä. On siis ongelmia, jotka johtuvat siitä ettemme tiedä mikä olisi oikein ja ongelmia, joissa oikea ja väärä ovat selvillä, mutta emme kuitenkaan toimi oikein.

Laki ja moraalit ovat kiinteässä molemminpuolisessa yhteydessä. Lain sisältö yleensä myös löydetään enemmän kun käsketään. Täten ajatus, jonka mukaan laki on vain lainsäätäjän antama käsky on väittämänä epätosi ja jopa haitallinen. Lopullinen kysymys tulee lainsäädännön ja lainkäytön välisestä etiikasta. Näiden kahden välistä suhdetta käsitellään verotuksen osalta tarkemmin kohdassa 3.1. (Lagerspetz 2004, 104.)

2.6 Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuus on monitasoinen ja argumentoinnille hyvinkin avonainen käsite. Tämän takia se onkin filosofisen keskustelun suosikkiaihe. (Aalto-Heinilä ja Sajama 2011, 30; Knuutinen 2014, 27.)

Aristoteles luokitteli kolme eri oikeudenmukaisuuden lajia. Nämä lajit ovat aikojen saatossa tulleet ja muovautuneet länsimaisen arvoperinteen pohjaksi. (Knuutinen 2014, 31–32.)

1. Jakamisen oikeudenmukaisuus – distributiivinen: kysymys on hyvien asioiden ja velvollisuuksien jakamisesta valtiossa. Idean pohjana on, että jokainen ihminen saavuttaa ansionmukaisen aseman. Kun rasitteiden jako perustuu tähän ansioon, se on oikeudenmukaista. Lopulta jokainen saa sen mitä hänelle kuuluu.
2. Oikaiseva oikeudenmukaisuus – korrektiivinen: kun osapuolten välinen oikea suhde on muuttunut suhteettomaksi ja toisen asema on parantunut toisen kustannuksella, oikea suhde palautetaan. Pyritään korjaamaan ja hyvittämään samanarvoisuuden ja tasapuolisuuden loukkaukset. Länsimainen moderni oikeuslaitos perustuu tälle periaatteelle.
3. Retributiivinen oikeudenmukaisuus: tämä oikeudenmukaisuuden laji liittyy kysymykseen siitä, millaisia rikoksen seuraamusten eli sanktioiden tulisi olla. Eli kuinka ankaran rangaistuksen mikäkin rikos ansaitsee.

Oikeudenmukaisuutta tarkastellaan yleensä myös seuraavien kolmen periaatteen kautta. Ensimmäinen on ansionmukaisuuden periaate, jonka mukaan hyvästä tulee palkita ja pahasta taas rangaista.

Yhdenvertaisuusperiaate on niistä toinen ja sen mukaan samanlaisia tapauksia tulee käsitellä samalla tavalla. Viimeisenä on perustellun odotuksen periaate. Tämän periaatteen mukaan annetut lupaukset tulee pitää. (Niskakangas 2011, 62.)

2.7 Uusliberalismi, utilitarismi ja ekonomismi

Uusliberalistisen ajattelutavan kulmakivet muodostuvat pääosin erilaisten asioiden vastustamisesta. Ideologian punainen lanka tuntuu olevan, että nyky-yhteiskunnan isoimpana ongelmana on julkisen vallan liian suuri vaikutusvalta ja sen puuttuminen ihmisten ja varsinkin talouden toimintaan. Ideologian keskeiset kysymykset liittyvät talouteen, joten suurin osa uusliberalismin kannattajista onkin taloustieteilijöitä. Uusliberalistit vastustavat mm. sosialismia, liiallista talouden sääntelyä, tulonsausta, julkisen sektorin tuottamia laajoja hyvinvointipalveluja, työmarkkinajärjestöjen liiallista valtaa ja erilaisia kilpailurajoituksia. (Lagerspetz 2004, 92–95.)

1. Valtavirran uusliberalistiset taloustieteilijät: pohjimmainen ajatus on utilitaristinen ja talouspolitiikan kritiikki on tässä tapauksessa olennaista. Kannattajiin kuuluu esimerkiksi Milton Friedman.
2. Julkisen vallan teoria: julkisen vallan toimijoita tarkastellaan samoin kriteerein kuin yksittäisiä toimijoita. Oman edun säälimättöminä eteenpäinajajina, ei yhteisen hyvän tuottajina. Moraaliteorian näkemys on subjektiivinen, koska yhteistä hyvää ei voi mitenkään tyhjentävästi määritellä. Teorian tunnetuin kannattaja on James Buchanan.
3. Luonnonoikeudelliset uusliberalistit: uskotaan vahvoihin yksilönoikeuksiin, jotka eivät riipu mistään vallitsevista oikeusjärjestelyistä. Päinvastainen verrattuna kahteen edelliseen teoriaan. Myös kannattajat ovat tässä ryhmässä useimmiten filosofi ja taloustieteilijöitä. Ideologian alkuunpanijana pidetään amerikkalaista filosofia Robert Nozickia. Muita kannattajia ovat mm. Immanuel Kant ja John Locke.
4. Itävaltalainen talusteoria: kritiikki kohdistuu taloudessa käytettäviin malleihin ja matemaattisiin kaavoihin. Sosialismin kritiikki on myös ehdotonta. Kannattajiin kuuluvat mm. Adam Smith ja David Hume.

Utilitarismi on teoria, jonka mukaan ainoa oikea hyvän muoto on ihmisen kokema subjektiivinen hyvinvointi. Muiden ihmisten hyvinvointi on toissijaista. Monet ovat pitäneet utilitarismia juuri talousmaailman omana moraalikäsitteenä. Utilitarismi voidaan jakaa vielä sääntö- ja teko-utilitarismiin. (Lagerspetz 2004, 100–101.)

Ekonomismi tarkoittaa sitä, että talouden ja politiikan välille rakennetaan periaatteellinen muuri, jolloin poliittiset arvot kuten demokratia lakkaavat vaikuttamasta talousmaailmassa. Ekonomismi myös osaltaan hämärtää talouden valta-asetelmia. Ekonomismi on kapitalismin tärkein kulmakivi. Kapitalismin ja demokratian välistä kädenvääntöä on valotettu vuosien saatossa mm. uusliberalismin avulla. Tämänkaltainen järkkymätön rajanveto kuulostaa ehkä hieman kylmältä, mutta ekonomismi esiintyy harvoin täysin vallitsevana piirteenä taloudellisessa päätöksenteossa. (Teivainen 2013, 23–25.)

3 VEROTUS JA YHTEISKUNTAVASTUU

Verokysymykset ovat nousseet viime vuosien vilkkaan keskustelun takia yhdeksi yritysten vastuun mittariksi. Keskustelua on käyty julkisuudessa niin verokierrosta kun yritysvallan ylilyönneistäkin. Verotus on edelleen uusi tulokas yhteiskuntavastuun listalla eikä sitä aina löydä yritysten vastuuraporteista. Verojen liittäminen agendaan tarkoittaa myös kirjanpidon nousua tärkeämpään rooliin yhteiskuntavastuukeskustelussa. (Teivainen 2013, 73–75.)

Seuraava kuvio (KUVIO 3) listaa yritysten verotietojen julkisuusasteet. Ensimmäisenä ja ns. ”julkisimpana” jakamistapana on yrityksen tilinpäätöksessä julkistetut verotiedot. Nämä tiedot ovat hyvin suppeita eivätkä erittele kovin tarkkaan mistä tilinpäätöksen luvut koostuvat. Asiaan täysin perehtymätön lukija ei saa näillä tiedoilla kovinkaan tarkkaa kuvaa yrityksen veropolitiikasta. Verotuksesta perillä olevan lukijankin kokonais käsitys jää pintapuoliseksi. Yrityksen vastuuraportissa esitetyt verotiedot yleensä avavaat päätöksiä verotuksen takana. Varsinaisen uuden numeraalisen informaation määrä on yleensä pieni. Kaikista vähiten julkisin verotietojen jakamistapa yrityksessä on viranomaisille toimitetut tiedot. Ne ovat kuukausittaisia ja sentilleen tarkkoja. Näihin tietoihin liittyy vahva sallassapitoperiaate. Niitä ei saa levittää eivätkä ne ole saatavissa kuin veroviranomaisille, tietyille tahoille yrityksen sisällä sekä mahdollisesti yrityksen taloushallinnosta vastaavalle tilitoimistolle.

Tiedot, jotka yritys julkistaa pakollisina tietoina osana tilinpäätöstään	Nämä tiedot ovat täysin julkisia ja kenen tahansa tilattavissa yritystietorekisteristä
Tiedot, jotka yritys julkistaa vapaaehtoisesti osana yritysvastuuraporttiaan	Nämä tiedot yleensä lisäävät ja avavaat hie-man tilinpäätöksen tietoja
Tiedot, jotka yritys toimittaa viranomaisille, mutta jotka eivät ole julkisia	Tarkat, yksityiskohtaiset verotiedot. Ainoa taho yrityksen lisäksi, jolla on pääsy näihin tietoihin on verohallinto.

KUVIO 3. Yrityksen verotietojen jakamistavat julkisuuden ja velvoittavuuden perusteella. (Knuutinen 2017, 301.)

3.1 Moraali ja oikeudenmukaisuus

Oikeuden ja moraalien välinen suhde on oikeusfilosofian keskeisimpiä kysymyksiä. Yhteiskuntavastuulla on monia yhteisiä piirteitä moraalien ja moraalifilosofian kanssa. Moraalifilosofian päätavoite on löytää totuus. Verotukseen liittyy paljon erilaisia moraalisia kysymyksiä. Lain sisällön oikeudenmukaisuuden ja lain toimeenpanon oikeudenmukaisuuden välinen ero on verotuksessa hyvin selkeä. Tarkoittaen sitä, että laki on avoin tulkinnalle ja mahdolliselle hyväksikäytölle, joten lain merkitys ja toteutus saattavat olla moraaliossa ristiriidassa keskenään. Eli mikäli sinulla on hyvin kattava tieto laista, voit kiertää sitä ja hyödyntää sen aukkoja, vaikka se onkin ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa. (Knuutinen 2014, 28–29.)

Verotuksen oikeudenmukaisuus voidaan jakaa horisontaaliseen ja vertikaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Horisontaalisen oikeudenmukaisuuden mukaan samassa taloudellisessa tilanteessa olevia tulee verottaa samalla tavalla. Vertikaalisessa oikeudenmukaisuudessa verojen määrän taas tulee kasvaa tulojen kasvaessa. Suomessa käytössä oleva progressiivinen verotusmalli kuuluu siis kummankin mallin alle. Suomen verotusmallia ajatellessa ensimmäinen ajatus on progressiivisuus, joka kuuluu vertikaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Samassa taloudellisessa tilanteessa olevia ihmisiä verotetaan kuitenkin Suomessa samalla tavalla, joten horisontaalinen oikeudenmukaisuus toteutuu myös. (Niskakangas 2011, 62.)

3.2 Verotuksen tavoitteet

Niskakangas (2011) listaa verotuksen tavoitteet seuraavasti:

- Fiskaalinen tavoite – Julkisen sektorin rahoittaminen. Tämä on verotuksen pääasiallinen tavoite.
- Kasvupoliittinen tavoite – Toisin sanoen taloudellisen kasvun edistäminen. Taloudellinen kasvu mahdollistaa korkean työllisyyden ja julkisen talouden tasapainon. Menetelmiä kasvun saavuttamiseksi ovat investointeihin, tutkimustyöhön, osaavan työvoimaan sekä yrittäjyyteen panostaminen.
- Tulonjakopoliittinen tavoite – Tavoitteena on tasoittaa tulonjakoa. Keinoina ovat esim. progressiivinen verotus sekä lahja- ja perintövero.
- Sosiaalipoliittiset tavoitteet – Tarkoituksena on taata jokaiselle kansalaiselle perustoi-meentulo. Tämä saavutetaan erilaisilla verovähennyksillä ja pienten tulojen verovapau-della.
- Asuntopoliittiset tavoitteet – Pää tavoitteena on kohtuuhintaisen asumisen turvaaminen kaikille kansalaisille. Myös omistusasumisen tukeminen voidaan katsoa selkeäksi osata-voitteeksi.
- Terveyspoliittiset tavoitteet – Tavoitteena on edistää fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Tämä on toteutettu alentamalla terveyspalveluiden veroja kuluttajalle ja nostamalla ter-veydelle haitallisten tuotteiden kuten alkoholin ja tupakan arvonlisäveroa.
- Suhdannepoliittiset tavoitteet – Verotuksella julkinen valta pyrkii tasoittamaan talouden nousu- ja laskusuhdanteita mm. säästämällä investointejaan matalasuhdanteen aikaan, joka näin edistää talouskasvua ja estää lamaa.
- Kulttuuripoliittiset tavoitteet – Tämä näkyy erilaisina verotukina. Esimerkiksi monien tie-teitä, taiteita tai yleistä hyvinvointia eteenpäin ajavien säätiöiden toiminta on verova-paata. Myös kirjojen, elokuvalippujen, museolippujen yms. alempi 10 %:n verokanta tukee tätä tavoitetta.

- Ympäristöpoliittiset tavoitteet – Pyritään kestäväan ja luontoystävälliseen toimintaan mm. liikenteen verotuksella ja erilaisilla yrityksille asetetuilla päästörajoitusmaksuilla.

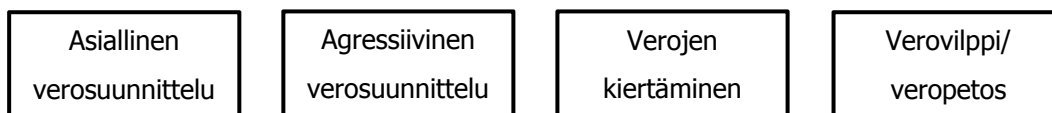
3.3 Vastuullinen veronmaksu ja hyvä verojärjestelmä

Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia ovat kustannustehokkuus, hallinnollinen tehokkuus, selkeys, yksinkertaisuus, oikeudenmukaisuus ja johdonmukaisuus. Hyvä verojärjestelmä tukee muita talous- ja yhteiskuntapoliittisia tavoitteita ja siinä verotuksen rasitteet jaetaan oikeudenmukaisesti ja se aiheuttaa mahdollisimman vähän kustannuksia ja vaivaa verohallinnolle. Jos Suomen verohallintojärjestelmää verrataan näihin kriteereihin se täyttää niistä monet. Kansainvälisesti vertailtuna Suomen järjestelmä on hyvin selkeä, hallinnollisesti tehokas ja oikeudenmukainen. Monissa näissä kriteereissä on vielä parantamista, mutta kokonaisuutena Suomessa verohallinnon järjestäminen on ollut onnistunutta ja toimivaa. (Niskangas 2011, 52–70.)

Veropolitiikan ikuinen kädenvääntö on neutraalin ja ohjaavan verotuksen välillä. Ohjaavalla verotuksella pyritään vaikuttamaan hintoihin ja kuluttajien valintoihin. Ohjaavaa verotusta ovat esim. korkeat alkoholi- ja tupakkaverot sekä juna- ja linja-autolippujen normaalia (24 %) arvonlisäveroprosenttia matalampi (10 %) veroprosentti. Näillä päätöksillä kannustetaan julkisen liikenteen käyttöön ja pyritään vähentämään alkoholin ja tupakan käyttöä. Neutraali verotus taas on ohjaavan verotuksen vastakohta. Näiden kahden ääripään oikeaa painotusta on hyvin vaikea ennustaa etukäteen, joten niiden painotus vaihtelee vuosittain. (Niskangas 2011, 52–68.)

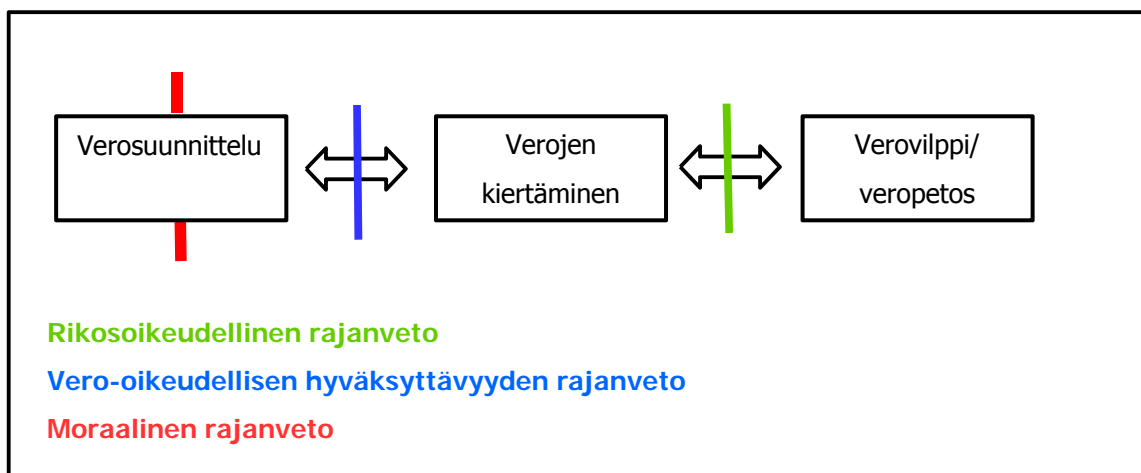
3.4 Verosuunnittelua, veron kiertämistä vai veropetos?

Veronmaksuvelvolliset pyrkivät useimmiten vähentämään maksettavia verojaan. Suurin osa verosuunnittelusta on kuitenkin täysin asiallista ja hyödyllistäkin. Tästä esimerkkinä voisi mainita yritysmuodon valinnan uutta yritystä perustettaessa. Koska eri yritysmuotoja verotetaan ja kohdellaan juridisesti eri tavoin, vaihtoehtoja on hyvä vertailla. Tämäntapainen verosuunnittelu voidaan katsoa täysin hyväksyttäväksi. Verosuunnittelun määritelmä on, että siinä käytetyt keinot noudattavat verotuslainsäädäntöä. Verosuunnittelu voidaan jakaa kahteen osaan (KUVIO 4). Asialliseen verosuunnitteluun ja aggressiiviseen verosuunnitteluun. Aggressiivisen verosuunnittelun ero asialliseen on se, että aggressiivista verosuunnittelua voidaan pitää laillisuudestaan huolimatta muuten ehkä epäasiallisena. Verojen kiertäminen on taas tilanne, jossa toiminta on lainmukaista mutta sen hengen tai tarkoituksen vastaista. Verojen kiertäminen ei kuitenkaan vielä täytä rikosoikeudellista tunnusmerkistöä. (Knuutinen 2014 172-175; Knuutinen 2017, 126–128.)

KUVIO 4. Veron minimoinnin ja välttelyn oikeudellisen ja moraalisen hyväksyttävyyden tasoerottelu. (Knuutinen 2014, 185.)

Rikoslain 29. luku on otsikoitu ”Rikoksista julkista taloutta vastaan”. Sen kolme ensimmäistä pykälää määrittelevät veropetoksen lievistä törkeään tekemuotoon. (RL 29:1) ”Veropetoksessa on kysymys tietojen salaamisesta, väärin tietojen antamisesta, muunlaisesta laiminlyönnistä veron välttämistaroituksessa tai muuten toimimisesta petollisella tavalla.” Rajanveto veronkierron ja veropetoksen välillä on melko yksinkertainen. Tämä rajanveto tunnetaan termillä ”rikosoikeudellinen rajanveto” (KUVIO 5). Se erottaa veropetoksen kahdesta (tai kolmesta, riippuen laskutavasta) muusta verojen välttelyn hyväksyttävyyden tasosta. (Knuutinen 2014, 172-174; Knuutinen 2017, 128.)

KUVIO 5. Verojen minimoinnin ja välttelyn oikeudellisen hyväksyttävyyden tasoerottelu: verosuunnittelu, veron kiertäminen ja verovilppi. (Knuutinen. 2014, 173–183.)

Kuten aiemmin sanottu veronkierto on toimimista lain mukaan, mutta sen hengen vastaisesti. Siinä tarkoitus on kiertää lakia ja tarkemmin sanottuna sen tarkoitusta. Päämääränä on saavuttaa lain tarkoituksen vastaisia veroetuja. Argumentti verokierron perustelemiseksi on usein juuri lain näkökulmasta oikein toimiminen. Veronkierrossa käytettyjä toimia leimaa keinotekoisuus. Ne ovat yleensä täysin teoreettisia ja vailla todellisuus pohjaa. Sekä verosuunnittelussa että veronkierrossa hyödynnetään verolainsäädännön ja säännösten kielellisen ilmaisun aukollisuutta ja verojärjestelmän rakenteellisia heikkouksia. Vero-oikeudellinen rajanveto on huomattavasti vaikeampi määrittellä kun rikosoikeudellinen rajanveto. Miten itse ehkä pystyisin sen parhaiten selittämään on seuraavasti. Ratkaiseva osa on suhde lakiin. Verosuunnittelussa tarkoitus on toimia lain mukaan, kun taas veronkierrossa lakia yritetään kiertää. Suhde lakiin siis määrittää kumpaan kategoriaan tapaus kuuluu, verosuunnitteluun vai veronkiertoon. (Knuutinen 2014, 175–177.)

Rajanvedoista viimeisin eli moraalinen rajanaveto on niistä kaikista vaikein määrittää. Mikä lopulta on moraalisesti hyväksyttävää? Jokaisella ihmisellä kun on erilainen käsitys moraalista. Henkilökoh- tainen moraalit myös muuttuu ajan myötä. Yhtenä moraalisena mittarina verotuksen tapauksessa voidaan pitää seuraavaa jaottelua. Siinä tarkastellaan tavoitteita, jotka ovat verojen vähentämisen taustalla. Jos ainoa tavoite on yksinkertaisesti vähentää veroja toimintaa ei voi pitää moraalisesti hyväksyttävänä, mutta jos tavoitteena on edistää muita taloudellisia tavoitteita verovähennysten avulla voidaan toiminta katsoa hyväksyttäväksi. Tämä juuri on raja asiallisen ja aggressiivisen verosuunnittelun välillä. Näiden kahden ääripään välistä suhdetta ei voi kuitenkaan numeraalisesti arvioida. Verosuunnittelua ei myöskään pidetä hyväksyttävänä jos se loukkaa muiden henkilöiden tai yritysten oikeuksia ja intressejä. Vastuu moraalista rajanvedosta on aina lopulta yrityksellä itsel- lään, mutta sen tulisi myös miettiä verosuunnittelutoimiansa myös muiden näkökulmasta. Kuten muitakin oikeuksia, mahdollisuutta verosuunnitteluun ei tulisi väärinkäyttää. Vastuullisena veropoli- tiikkana voidaan yleisesti pitää sellaista, jota voi avoimesti esitellä. (Knuutinen 2014, 182–186.)

3.5 Verotus ja laki

Verotukseen liittyviin väärikäyttöihin verrattuna laki laahaa aina jäljessä. Tähän on ehdotettu avuksi ”lakien takautuvaa säätämistä”. Tämä tarkoittaa, että laki tulee voimaan jo siinä vaiheessa kun se annetaan eduskunnan päätettäväksi tai kun lakiesitys on muuten virallisesti esitelty. Tämä käytäntö on harvinainen maailmalla. Suomessa on voimassa veron kiertämistä koskeva yleislauseke, joka lisää erilaisten viranomaisten toimivaltuuksia ja harkintavaltaa verotustapauksissa. Yleislausekkeen tarkoi- tuksena on vähentää verokeinottelua. Yleislauseet ovat maakohtaisia. Yleislause on osa lakia ”Laki verotusmenettelystä 1558/ 1995” ja löytyy sen 28 §:stä. Veron kiertämisen torjuntaan liittyy myös erityislainsäädäntöjä. Näitä ovat esim. EVL (Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968, tarkemmin 52 §) ja ns. väliyhteisölaki (Laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 1217/1994). (Knuutinen 2014, 178–180.)

Termejä yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu ei ole käytetty tai määritelty Suomen lainsäädännössä (Knuutinen 2017, 296). Jokaiseen lakiin jää myös aina ns. aukkoja ja tämä juuri vaatii sen että so- veltaessa lakia joudutaan käyttämään tulkintaa. Kun puhutaan lain tulkintamisesta, verotuslain- säädäntö nousee usein esimerkiksi. Vero-oikeudellisessa tulkinnassa on neljä eri tulkintametodia (KUVIO 6) (Tikka 1972, 89). Ensimmäinen niistä on kieliopillinen tulkintametsodi. Siinä korostetaan sanamuotoa ja tekstiä oikeana ohjenuorana tulkinnalle. Toinen on systemaattinen tulkinta, jossa tärkeimpään rooliin nostetaan lainvalmisteluaineisto ja sen merkitys/tavoite. Kolmas metsodi on histo- riallinen tulkinta. Siinä nimensä mukaisesti verrataan nykyhetkeä historiaan ja aikaisempiin saman- kaltaisiin tapauksiin. Viimeisenä on teleologinen tulkinta, jossa painotus siirrettään kolmen muun metodin kaavasta poiketen teoriasta konkreettisempiin ja realistisempiin argumentteihin. Nämä ar- gumentit ovat lähempänä todellisuutta ja arkea.(Knuutinen 2014, 186–187.)

Vero-oikeudellisen tulkinnan neljä tulkintametodia	
Kieliopillinen tulkintametsodi – sanamuoto	Systemaattinen tulkintametsodi – lainvalmisteluaineisto
Historiallinen tulkintametsodi – aiemmat tapaukset	Teleologinen tulkintametsodi – konkretia ja realismi

KUVIO 6. Vero-oikeudelliset tulkintametsodit. (Tikka 1972, 89.)

Verolainsäädäntöön liittyy tiettyjä erityispiirteitä, jotka tekevät sen vaikeaksi ja monimutkaiseksi tulkita. Lain tulkitsijalla saattaa esimerkiksi olla käytössään useita vastakkaisia jopa ristiriitaisia ohjeita ja toimintamahdollisuuksia. Erityispiirteenä verotuslainsäädännön tulkinnassa on myös se, että verotuksesta tulee säätää lailla. (Kontkanen 2002, 291–292.) Sen velvoittavuus ei nojaa perinteisiin moraalisiin arvoihin, joilla esimerkiksi varsinaisten rikosten laittomuus on perusteltavissa. Verotus on teknisempää ja sen syyt ja perustelut ovat teoreettisempia. Verolainsäädännön tulkintaan liittyy myös suuresti legaliteettiperiaate. Tämä periaate korostaa sanamuodon tulkintaa vero-oikeudessa ja ohjaa koko verotuslain tulkintaa. Legaliteettiperiaate on määritelty perustuslain kohdassa 81.1 §. (Knuutinen 2014, 186–187.)

Yleisesti jos saman tekstin lukee ja tulkitsee kaksi eri henkilöä, sen merkitys on lopulta luultavasti erilainen. Tämä johtuu lukijan tarjoamasta kontekstista. Konteksin valinta on yksilöllistä. Sanan merkitys muuttuu riippuen siitä miten suureen kokonaisuuteen sitä verrataan. Suomessa verolainsäädäntö on melko yleisluonteisesti kirjoitettu, joten se jättää paljon tilaa lain soveltamiselle. Tämä soveltaminen myös osaltaan takaa oikeudenmukaisen lopputuloksen verotuskysymyksissä. Mikäli laki olisi kirjoitettu orjallisesti noudatettavaksi se avaisi suuremmat mahdollisuudet verokeinottelulle. Nyt prosessin takaa löytyy ihminen, joten pelkkien lakipykälien oheen nousee myös moraalista harkintaa. Kummatkin näistä osista ovat tärkeitä koko prosessin kannalta. Ainostaan niistä toisen käyttäminen ei olisi toimiva ratkaisu. (Knuutinen 2014, 189–190.)

Juridisen tulkinnan pohjimmainen päämäärä on noudattaa lainsäätäjän tahtoa ja tarkoitusta (Thuronyi 2003, 16). Jos lain taustalta ei kuitenkaan löydy selkeitä perusteita sen tarkoitus ja sisältö voivat jäädä epäselviksi. Vero-oikeudessa lain tarkoitus ei ole yksiselitteinen, vaan sitä tulisi ennemminkin tarkastella kahdella eri tasolla. Kuten verotuksen tavoitteissa aiemmin listattiin (katso 3.2) verotuksen tärkein tavoite on julkisen sektorin rahoittaminen. Tämä periaate ei kuitenkaan toimi kun ratkaistavina ovat yksittäiset verotuskysymykset, sillä tämä perustavoite on ristiriidassa monien yksittäisten veropykälien tavoitteiden kanssa. Niinpä jokaisella yksittäisellä säännöksellä on oma rajoitetumpi tarkoituksensa. (Schön 1998, 73.) Verolakien yksi päätarkoituksista voidaan myös katsoa olevan verorasituksen oikeudenmukainen jakaminen. Laki on aina pitkän prosessin ja kompromissien

lopputulos, joten sen tahto voi olla hyvin vaikea määrittää ja hahmottaa (Freedman 2007, 72). Kenen tahto lain lopputulos lopulta on? Lain valmistelijoiden, sen puolesta äänestäneen enemmistön vai jonkun muun? (Knuutinen 2014, 190–192.)

3.6 Kansainvälisyys ja verotus

Verovaje

Verohallinto määrittelee verovajeen seuraavasti: "Verovaje tarkoittaa lainmukaisen verokertymän ja todellisen verokertymän välistä erotusta." (Verohallinnon vuosikertomus 2011 s. 9 ja 2012 s. 3.) Verovajeen käsite kuitenkin vaihtelee maittain. Suomessa verovajeen suuruutta ei ole pystytty tarkasti määrittelemään. Ruotsissa ja Tanskassa verovajeen on arvioitu olevan noin 3-5 % bruttokansantuotteesta. Jos näitä prosentteja verrataan Suomen bruttokansantuotteeseen, verovaje olisi ollut vuonna 2016 välillä 6,4 mrd - 10,7 mrd. BKT arvio vuodelle 2016 on 215,6 miljardia euroa (Tilastokeskus 2017). Verohallinto on kuitenkin arvellut Suomen verovajeen 2016 olleen vain noin miljardin. Verovajeeseen kuuluu lainvastainen osa (veropetokset ja harmaa talous), veron kiertämiseen liittyvä osa ja jopa aggressiivisen verosuunnittelun osa mikäli verovajetta tarkastellaan laajemmasta veropoliittisesta näkökulmasta. Verovajetta kertyy myös erilaisista veronmaksusuoritusten laiminlyönneistä. (Knuutinen 2014, 197–200.)

Verovaje syntyy, jos tulot tai mahdolliset verovähennykset ilmoitetaan väärin. Sama tulos syntyy myös, jos veroilmoitus jätetään kokonaan antamatta. Näihin ilmoitusvirheisiin voivat olla syynä mm. tahattomat virheet, tahallinen vilpillinen toiminta, aggressiivinen verosuunnittelu tai harmaan talouden harjoittaminen. Verovajeen torjunnassa keskeistä on verovalvonta. Verokeinottelun kehittyvät ja mutkistuvat toimintatavat johtavat siihen, että verovajeeseen on suhteellisen vaikea puuttua, jopa valtion sisällä. Kansainvälisessä liiketoiminnassa asioihin puuttuminen on vielä vaikeampaa. (Knuutinen 2014, 197–202.)

Kansainvälinen verosuunnittelu

Suuret monikansalliset yritykset pitävät tietyllä tavalla katsoen hallussaan jopa suurempaa valtaa kuin valtiot. Tämä nostaa ne yksittäisen valtiovallan yläpuolelle. Osittain tämän mahdollistaa se, että maailmasta ei löydy yhteisiä monikansallisia yrityksiä koskevia säädöksiä. Yritysten tuottojen ja toimintojen paikantaminen tiettyyn valtioon on nykyään myös vaikeampaa. Tämän aiheuttavat pääoman ja henkilöiden kasvanut liikkumisen vapaus. Liikkumisen vapaus on hyvä asia ja yksi EU:n perusperiaatteista, josta puhutaan myöhemmin lisää, mutta nämä vapaudet monimutkaistavat verotusta. Tulojen ja menojen kohdistaminen tietylle yritykselle tai tiettyyn maahan vaikeutuu. Verotuksessa yrityksiä kohdellaan yksilöinä. Tämä pätee myös konserneihin, jolloin konsernia kokonaisuutena ei veroteta. (Knuutinen 2014, 203.)

Tämänkaltaisen verotuskäytäntö mahdollistaa tulojen ohjauksen konsernin sisällä. Yleensä konsernin tuloja pyritään ohjaamaan ns. veroparatiiseihin. Tällä prosessilla hyödynnetään valtioiden erilaisia tuloverojärjestelmiä. Verotuksen kansainvälistyminen on vaikeuttanut lain tekijöiden ja tulkitsijoiden arkea, koska nykyään verolainsäädäntöä käsitellessä tulee ottaa huomioon EU-säännökset ja oikeuskäytäntö, Euroopan ihmisoikeussopimus, valtion sisäiset ja muiden maiden kanssa tehdyt verosopimukset. Kansainvälistä verosuunnittelua tutkittaessa nousee esiin kaksi erilaista ei-toivottavaa verotustilannetta; monenkertainen verotus ja vajaaverotus. Monenkertainen verotus tarkoittaa nimensä mukaan sitä, että tietty tulo verotetaan useampaan kertaan. Tämä on haitallista yritykselle itselleen, koska yritys joutuu maksamaan enemmän veroa ja näin sen tulos pienenee. Vajaaverotuksessa tuloa ei taas veroteta missään maassa. Tästä kärsivät veronsaajat ja valtiot menettämällä verotuloja. Monenkertaista verotusta ja vajaaverotusta pyritään estämään valtioiden välisillä verosopimuksilla. (Knuutinen 2014, 204–205.)

Verosopimukset

Hoidettaessa kansainvälisiä verotuskysymyksiä erityisrooliin nousevat valtioiden väliset verosopimukset. Verosopimuksilla pyritään eliminoimaan moninkertaista verotusta ja vajaaverotusta kansainvälisellä tasolla. Painotus näiden kahden välillä on kuitenkin moninkertaisen verotuksen ehkäisemisessä. Verosopimuksella jaetaan verottamisoikeus sopimusmaiden kesken. Verosopimuksilla pyritään myös estämään veronkiertoa ja muuta vilpillistä veronvälttelytoimintaa. Verosopimukset ovat sitovia valtienvälisiä sopimuksia ja sopijaosapuolten tulee noudattaa niissä sovittuja käytäntöjä. Valtio, joka on solminut verosopimuksen toisen valtion kanssa, ei voi omassa sisäisessä verotuksessaan soveltaa tai säätää lakeja, jotka ovat sopimuksen vastaisia. Tilanteessa, jossa kansallinen lainsäädäntö ja verosopimus ovat ristiriidassa, verosopimuksen katsotaan usein menevän kansallisen lainsäädännön edelle. Verosopimuksen oikeanlainen sisältö ja tulkinta ovat olleet epäselviä pitkään ja sitä on tarkennettu ja sitä varten on annettu malleja mm. OECD:n (Organisation for Economic Cooperation and Development, Talouden yhteistyön ja kehityksen järjestö) taholta. Vanhana perussääntönä valtioiden välisten sopimusten tulkinnassa on pidetty Wienin sopimusta vuodelta 1969. Sen mukaan valtioiden välisiä sopimuksia tulee tulkita niiden tarkoituksen perusteella. Tarkoitus voi kuitenkin olla vaikea määrittää ja sitä tuleekin tarkastella aina tapauskohtaisesti. (Knuutinen 2014, 206–208.)

EU ja verotus

EU:n perustussopimus antaa rajoitteita jäsenvaltioiden verolainsäädännölle. Ja vaikka lopullinen päätösvalta verotuskäytännöistä onkin valtioilla itsellään, tulee niiden olla samassa linjassa EU:n linjausten kanssa ja taata EU:n asettamat perusvapaudet (mm. vapaa liikkuvuus ihmisille ja yrityksille) sekä edistää EU:n tavoitetta toimivista sisämarkkinoista. Nämä vapaudet ja tavoitteet tuovat ongel-

mia varsinkin tuloverotukseen. Ongelmat johtuvat siitä, että vaikka jäsenmaiden verolainssäädännössä pyritäänkin yhtenäisyyteen verolait kuitenkin vaihtelevat valtioittain. Tästä seuraa valtioiden välistä verokilpailua. EU kannustaa päätöksillään rajat ylittävään toimintaan, joten esimerkiksi hyötyminen toisen jäsenvaltion alhaisemmasta verotuksesta on EU-näkökulmasta hyväksyttävää. EU:n tuomioistuimien yleensä myös päättää tapauksensa ”verovelvollisyyteen”, eli ns. verosuunnittelun puolesta. Perusteina verosuunnittelun sallimiselle ovat yleensä perusvapauksien ja sisämarkkinoiden hyödyntämisen hyväksyttävyyden. Nämä vapaudet painavat EU-oikeudessa enemmän kuin pelkkä yksittäisen valtion verotulon menetys. (Knuutinen 2014, 209–212.)

EU sallii siis enemmän kuin valtiot mitä tulee verotukseen, ja tästä syntyy ristiriita. Kansainvälisessä verosuunnittelussa voidaan näin hyötyä EU-direktiiveistä. Tästä käytetään myös termiä ”direktiivikeinottelu”. EU on kuitenkin asettanut erilaisia säännöksiä, joilla voidaan rajata edellämainittuja vapauksia. Rajoittavia säännöksiä ovat mm. emo-tytäryhtiödirektiivi, yritysjärjestelydirektiivi ja korkorojaldirektiivi. EU-oikeuksien varjolla ei voi esimerkiksi hyötyä pääoman liikkuvuudesta tai sijoittamisesta. Käytäntö on myös ollut, että yritykset tai yksityishenkilöt eivät saa käyttää vilpillisesti tai väärin EU:n tarjoamia oikeuksia. Veronkierron estämistä on myös joissakin tapauksissa pidetty rajoitukset oikeuttavana perusteena. (Knuutinen 2014, 210–212.)

EU:n komissio antoi joulukuussa 2012 suosituksen aggressiiviseen verosuunnitteluun liittyen. Sillä pyritään yhtenäiseen linjaan verosuunnittelussa jäsenmaiden välillä. Sen tarkoituksena on estää varsinkin vajaan verotusta (eli kun jotain tuloa ei veroteta missään maassa). Muita EU:n komission työkaluja aggressiivisen verosuunnittelun hillitsemiseksi on mm. huhtikuussa 2013 perustettu ”Verotusalan hyvän hallintotavan-foorumi”, joka koostuu eri maiden asiantuntijoista. Foorumin tehtävänä on edistää läpinäkyvää ja avointa tiedonvaihtoa EU:n sisällä sekä ylläpitää reilua verokilpailua. (Knuutinen 2014, 212–218.)

Valtioiden välinen verokilpailu

Valtioiden välinen verokilpailu ei ole uusi ilmiö maailmassa, mutta se on kasvanut vuosien saatossa. Globalisaatio on vauhdittanut sen kasvua suuresti. Liikuminen on nykyään myös helpompaa ja sen myötä resursseja on mahdollista hankkia ja kilpailuttaa maailmanlaajuisesti. Valtioiden välisen verokilpailun ydinideana on houkutella yrityksiä sijoittumaan tiettyihin valtioihin. Keinoina ovat verohuojennukset ja muut edut, joita valtiot voivat tarjota, esim. vahva tietojen salassapito ja verotietojen vaihdon puuttuminen muihin valtioihin. Yritysten sijoittumispäätöksiin vaikuttavat myös verojärjestelmän ennakoitavuus, oikeussuoja, hyvä verohallinto ja verosopimusten sisältö sekä laajuus/levittäytyneisyys eli kuinka monen valtion kanssa kyseisellä maalla on verosopimuksia. Verosopimusverkoston laajuus tai ehkä enemmänkin sen vähyyden on suorassa yhteydessä veroparatiiseissa vallitsevaan tiukkaan pankkialaisuuteen. Jos maalla ei ole sopimuksia verotietojen luovuttamisesta mui-

hin maihin, ei sen tarvitse luovuttaa tietoja. Kilpailuttaminen voi toimia myös toiseen suuntaan, jolloin suuret kansainväliset yritykset kilpailuttavat valtioita ja vaativat valtioilta veroetuja sijoittumistaan vastaan. (Knuutinen 2014, 218–219.)

Verokilpailun toimenpiteet voidaan jakaa kahteen osaan; yleiset ja kohdennetut toimenpiteet. Yleisiä toimenpiteitä ovat mm. alhainen yhteisöverokanta. Kohdennetut toimenpiteet ovat taas juuri tietyille toimialoille tai tietyn suuruusluokan yrityksille kohdennettuja veroetuja, jotka poikkeavat valtion yleisestä yritysverokäytännöstä. Kohdennetuista toimenpiteistä käytetään myös nimiä verokannustimet ja veropohjakilpailu. Valtioiden välinen verokilpailu voidaan jakaa myös toisella periaattella. Siinä jako tehdään terveen ja epäterveen verokilpailun välille. Raja näiden kahden välillä on kuitenkin hyvin epäselvä. EU:n komissio määrittää terveen verokilpailun kilpailuksi, joka noudattaa hyvän hallintotavan periaatteita. Näitä ovat avoimuus ja toimiva tiedonvaihto. Epäterve verokilpailu on siis luonnollisesti verokilpailua, joka ei noudata näitä periaatteita. (Knuutinen 2014, 219–222.)

Verokilpailun takia valtioiden tulee omaa verolainsäädäntöä säätäessään ottaa yhä enemmän huomioon myös muiden maiden verotuskäytännöt. Tämä rajoittaa lain säätämistä ja tarkoittaa käytännössä myös sitä, että arvot kuten oikeudenmukaisuus ja veronmaksukykyisyyteen perustuva reilu verotusmalli joutuvat usein väistymään kilpailukykyisyyden tieltä (Penttilä 2006, 581). Valtioiden tulee pitää verotuksensa riittävästi samassa linjassa muiden valtioiden kanssa tai muuten se alkaa menettää verotuloja muille valtioille. Verokilpailu tulee ottaa lainsäädännössä huomioon enemmän niissä osa-alueissa joihin se vaikuttaa. Verokilpailulle herkkiä osa-alueita ovat finanssipääoma, investoinnit ja vähäisiltä osin myös yritysainsäädäntö. Arvonlisävero sekä lahja- ja perintövero taas eivät ole herkkiä kansainväliselle verokilpailulle. Verokilpailua käydään myös verosopimuskilpailuna, jossa tarkoitus on taata omalle maalle mahdollisimman hyvät verosopimukset. Kilpailukeinona on käytetty myös alhaista ansiotulojen verotusta huokuttelemaan korkeastikoulutettua työvoimaa ulkomailta. Tämän käyttö on kuitenkin hyvin rajoitettua. Valtioiden välisen verokilpailun ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen suurin ongelma on kuitenkin erilaiset veroparatiisit. (Knuutinen 2014, 220–224.)

Veroparatiisit

Veroparatiiseille ei ole vakiintunutta määritelmää, mikä osittain myös vaikeuttaa niiden toimintaan puuttumista. Veroparatiiseille on kuitenkin löydettävissä joitakin puolivakiintuneita määritelmiä. Eräässä määritelmässä tarkastellaan veroparatiiseja joko laajan tai suppean määritelmän kautta. Suppea määritelmä laskee veroparatiiseiksi ne valtiot ja alueet, joissa on hyvin alhainen tai jopa nol-laverotus, tiukka pankkialaisuus ja joissa taloudellinen toiminta ei ole yleisestikkään läpinäkyvää tai avointa. Suppean määritelmän mukaan veroparatiiseja ei ole paljon. Laajan määritelmän mukaan veroparatiisi on mikä tahansa valtio tai alue, jonka lakeja voidaan käyttää verosuunnitteluun, veronkiertoon tai sellaiseen verojen välttämiseen, jolla vältetään verojen maksu vaikka toisen maan lakien mukaan kyseiset verot tulisi maksaa. Näitä valtioita on jo paljon enemmän. Ensimmäinen mielikuva

veroparatiisista on pieni aurinkosaari kaukana kaikesta, mutta veroparatiiseiksi luokiteltavia maita löytyy myös Euroopasta esim. Liechtenstein ja Monaco. (Knuutinen 2014, 225–231)

Veroparatiisien käyttöä on lisännyt pääoman liikkuvuuden ja yritysten sijoittumisvapauden lisääntyminen sekä teknologian kehitys, joka mahdollistaa rahan tehokkaan ja helpon liikuttelun. Samainen teknologian kehitys on myös nostanut tietoisuutta veroparatiiseista. Vaikka media onkin ahkera puhumaan aiheesta, ei ratkaisuja veroparatiiseille ole paljontaan löydetty. Globaaleissa yrityksissä veroparatiisien käyttö on hyvin yleistä. Johtuen epäselvästä määritelmästä veroparatiisien todellista määrää on vaikea tarkasti arvioida. Erään arvion mukaan yli puolet maailmankaupasta ja kaikesta pankkivarallisuudesta kulkee veroparatiisien kautta. Veroparatiiseista löytyy myös suomalaista rahaa. Veroparatiisit tarjoavat palveluitaan yritysten lisäksi myös rikkaille yksityishenkilöille. Syyt veroparatiisien käytölle yleensä vaihtelevat yritysten ja yksityishenkilöiden välillä. Yritysten sijoittuminen veroparatiisiin on lähes aina laillista vaikkakin aggressiivista verosuunnittelua. Yksityishenkilöt taas ainoastaan pakoilevat veroparatiiseissa verottajaa ja silloin menettely täyttää vilpillisen tai rikollisen toiminnan tunnusmerkistön. (Knuutinen 2014, 225–229.)

Veroparatiisien ensimmäinen tyypillinen ominaisuus on erittäin matala tai jopa nollaverotus. Toinen merkittävä ominaisuus on mahdollisuus pankkitietojen salailuun. Tämä tarkoittaa, että veroparatiisivaltio ei luovuta tietoja muiden maiden veroviranomaisille. Salaisuusvaltio on yksi veroparatiiseista käytetty termi, jolla viitataan juuri tämänkaltaiseen salailuun. Salaisuusvaltioiden tunnuspiirteisiin kuuluu erittäin suuri rahoitussektori verrattuna paikalliseen talouteen. Tällöin alueen paikallinen talous on hyvin pieni ja alueella asuu ehkä muutama tuhat ihmistä, mutta rahavarat jotka kulkevat valtion läpi, ovat jopa satoja miljardeja. Salaisuusvaltiot mahdollistavat myös muun rikollisen toiminnan verokeinottelun ohella, kuten esimerkiksi korruption, järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin rahoittamisen. Muita veroparatiiseihin liittyviä käsitteitä ovat mm. offshore-palvelut ja profit shifting. Offshore-palvelut tarkoittavat sitä, että yrityksen rekisteröintimaa ei ole sama kuin se missä yrityksen varsinainen tuotanto tapahtuu. Tämänkaltaisella menettelyllä pyritään hyötymään rekisteröintivaltion tarjoamista veroeduista. Profit shifting on taas voiton siirtämistä korkean verotuksen maasta matalan verotuksen maahan. Tämä on yleinen menettely konsernien sisällä. Ratkaisuksi veroparatiisien käyttöön on ehdotettu mm. automaattisen tiedonvaihdon kehittämistä, sanktioiden määräämistä veroparatiisien käytöstä sekä yritysten raportoinnin avoimuuden parantamista (Simola-Ylönen 2011, 129). Ongelma on kuitenkin suuri eikä sitä voi ratkaista mikään valtio itsekseen, vaan onnistumiseen tarvitaan paljon kansainvälistä yhteistyötä. (Knuutinen 2014, 226–235.)

Konsernirakenteet ja sijoittumispäätökset verojen välttelyssä

Yritysmuodon valinta on tärkeä osa verosuunnittelua, kun uutta yritystä perustetaan ja eri vaihtoehtojen harkitseminen on täysin laillinen, jopa suositeltava toimenpide. Oikean sijoittumisvaltion valinta on taas tärkeässä osassa kansainvälisessä verosuunnittelussa. Usein pyritään sijoittumaan erilaisiin

matalan verotuksen maihin. Konserneja voidaan myös rakentaa veroparatiisien ehdoilla. Vaikka tämä ei ole laitonta on siinä kuitenkin suuri vaara luisua epäeettisen liiketoiminnan puolelle veroparatiisien tarjoamien mahdollisuuksien avulla. Konserneissa verosuunnittelun ideana on siirtää eri tytäryhtiöiden tuotot emoyhtiöön mahdollisimman verotehokkaasti, jolloin emoyhtiö pystyy jakamaan mahdollisimman suuria osinkoja omistajilleen. (Knuutinen 2014, 238–239.)

Kansainvälisessä verosuunnittelussa tärkeässä roolissa ovat väliyhteisöt eli ns. holding-yhtiöt tai rahoitusyhtiöt. Nämä ovat konsernin sisäisiä yhteisöjä/yrityksiä, jotka on perutettu eri maahan kuin emoyhtiö, yleensä johonkin hyvin matalan verotuksen maahan. Holding-yhtiöllä on omassa kotimaassaan kuitenkin mitätön varsinainen toiminta. Näissä yrityksissä on yleensä hyvin vähän työntekijöitä, monesti ei yhtäkään. Holding-yhtiön omistukset ja liiketapahtumat ovat kaikki kansainvälisiä. Tällaisten yhtiöiden tarkoituksena on siis ohjata varoja konsernin sisällä ja kerätä kotimaansa veroedut konsernin käyttöön. Suomen lainsäädännöstä löytyy ns. väliyhteisölaki (Laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 1217/1994), jolla puututaan väliyhteisöjen toimintaan. Lakia sovelletaan sellaisiin ulkomaisiin yrityksiin, jotka ovat suomalaisen yrityksen tai henkilön määräysvallassa ja sijaitsevat matalan verotuksen maissa. Nämä maat ovat käytännössä EU:n ulkopuolisia maita, koska muissa jäsenvaltioissa sijaitseviin väliyhteisöihin on hyvin vaikea puuttua. Tähän syynä on esimerkiksi EU:n ja yksittäisten valtioiden erilainen suhtautuminen verosuunnitteluun ja -kilpailuun. Väliyhteisölaissa on paljon rajoituksia siitä mihin yrityksiin lakia voidaan soveltaa. Väliyhteisölain rajoituksia on kritisoitu jopa liian tiukiksi ja käytäntöönpanomahdollisuuksia liian rajoittaviksi. (Knuutinen 2014, 240–243.)

Siirtohinnoittelu

Siirtohinnoittelulla tarkoitetaan konsernin sisäisten yhtiöiden välisissä liiketapahtumissa käytettäviä hinnoittelukäytäntöjä ja -periaatteita. Siirtohinnoittelu on osa konsernin normaalia toimintaa, mutta siirtohinnoittelu voi olla asiallista tai epäasiallista/agressiivista. Siirtohinnoittelu voidaan katsoa kaikista aggressiivisimmissä tapauksissa kuuluvan jopa verovilpin kategoriaan. Siirtohinnoittelulla pyritään kannattavampaan liiketoimintaan. Siirtohinnoittelun tarkoitus on jakaa yrityksen tulo eri valtioiden verotuksen kesken oikeudenmukaisella tavalla. Siirtohinnoittelulla voidaan siis määrittää missä valtiossa konserni näyttää suurinta voittoa. Tämä takia siirtohinnoittelu onkin aggressiivisen verosuunnittelun tärkein väline (Simola-Ylönen 2011, 125). Konsernin taloudellisesta näkökulmasta katsottuna merkitys sillä missä maassa voittoa näytetään on pieni, mutta verotuksen näkökulmasta ero voi olla isokin. Ongelma siirtohinnoittelussa tulee juuri konsernin sisäisistä liiketapahtumista. Osapuolet eivät ole tässä tapauksessa toisistaan riippumattomia. Osapuolilla on sama taloudellinen intressi, joten yleisillä markkinnoilla ei ole mitään tekemistä käytössä olevien hintojen kanssa. Hinnoittelun tavoitteena ei ole käydä kauppaa vaan siirtää tuloja korkean verotuksen maista matalan verotuksen maihin. On arvioitu, että yli puolet kansainvälisestä kaupasta maailmassa tapahtuu konsernien sisäisinä liiketapahtumina. (Knuutinen 2014, 243–246.)

Markkinaehtoperiaate

Markkinaehtoperiaatteen mukaan konsernin sisäisten yritysten tulee noudattaa liiketapahtumissaan vastaavia ehtoja kun toisistaan riippumattomat osapuolet noudattaisivat vastaavassa tilanteessa. Tämä periaate ei koske ainoastaan siirtohinnoittelua vaan myös rahoitusta ja aineetonta omaisuutta. Markkiehtoperiaattella pyritään siihen, että verotus kohdistuisi oikean määräisenä oikeille verovelvollisille ja veronsaajille. Suomen lainsäädännössä markkinaehtoperiaatetta käsitellään laissa ”Laki verotusmenettelystä 1994/1558” (VML), tarkemmin 31 §. Lailla pyritään varmistamaan markkinaehtoperiaatteen toteutuminen. KHO:n tulkintoja VML:n 31 §:stä on kuitenkin hyvin vähän. OECD on luonut siirtohinnoitteluohjeen (Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations). Ohje on tarkoitettu sekä monikansallisille yrityksille että eri maiden verohallinnoille. Ohjeessa luetellaan erilaisia menetelmiä joilla markkinaehtoperiaatetta voidaan toteuttaa ja kuinka siirtohinnoitteluun voidaan määrittää oikeantasoisia hintoja konserniyritysten välisiin liiketapahtumiin. Ohjeet eivät kuitenkaan ole valtioita sitovia. Tämän ohjeen mukaan toimitettaessa verotusta verovelvollisen tuloa nostetaan siihen määrään, joka sen olisi voitu katsoa olevan, jos markkinaehtoperiaatetta olisi noudatettu. Markkinaehtoperiaatteen rikkomisesta voi seurata myös veronkorotus. (Knuutinen 2014, 248–252.)

Konsernin sisäinen rahoitus verosuunnittelussa

Kansainvälisessä toiminnassa ja verosuunnittelussa rahoitus on tärkeä verosuunnittelukeino. Kaikista verosuunnittelun keinoista rahoitus on kuitenkin monimutkaisin sisäistää ja ymmärtää. Lähtökohtana on, että yrityksen toimintaa rahoitetaan joko omalla tai vieraalla pääomalla. Omalle pääomalle yritys joutuu maksamaan osinkoa ja vieraalle pääomalle taas korkoa. Vaikka osingot ja korot ovat molemmat ns. rahoituksen kuluja, niitä kohdellaan verotuksessa hyvin eri tavalla. Osingoista maksetaan veroja kun taas korot toimivat verovähennyksinä. Rahoituksesta johtuvat ”vero-ongelmat” voivat johtua pääomarakenteista, vieraasta pääomasta maksettavista koroista tai erilaisten hybridi-instrumenttien käytöstä. Siirtohinnoittelu ja rahoitus liittyvät myös toisiinsa. Rahoituksesta maksettavat korvaukset ovat iso osa siirtohinnoittelua. Rahan hinta ja yritysriski tuovat haastavuutta rahoituksen siirtohinnoitteluun. Rahoitusta voidaan myös uudelleenluokitella siirtohinnoittelulla (hybridi-instrumentit). Uudelleenluokittelu muuttaa yrityksen pääomarakennetta ja vaikuttaa näin verotukseen. (Knuutinen 2014, 253–255.)

Alikapitalisointi ja korkojen vähennysoikeus

Korot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia toisin kuin osingot joista maksetaan veroja. Tätä eroa hyödynnetään rahoituksessa ja verosuunnittelussa. Alikapitalisointi tarkoittaa sitä, että velkojen korkojen vähennyskelpoisuutta on lainsäädännöllä rajoitettu. Tämä käytäntö on voimassa joissakin

maissa. Rajoitusten pohjana voi olla mm. tunnusluku oman ja vieraan pääoman välisestä suhteesta. Tämän suhdeluvun vertailuarvot tulevat valtion muilta yrityksiltä ja korkovähennysten rajoitukset tulevat voimaan mikäli yrityksen suhdeluku poikkeaa suuresti maan keskiarvosta. Suomen lainsäädännössä tämänkaltaisia suhdelukuun perustuvia rajoituksia ei ole. Suomen lainsäädännössä on kuitenkin toisenlaisia rajoituksia korkovähennyksistä. Niistä säädetään laissa (Laki elinkeinotulon verotamisesta 1968/360) kohdassa 18 § a. Säädökset koskevat tarkemmin nettokorkomenojen suuruutta ($\text{korkomeno} - \text{korkotulo} = \text{nettokorkomeno}$). Rajana nettokorkomenojen suuruudelle on asetettu 500 000 verovuonna ja nettokorkomenojen ylittäessä 500 000 verotuskäytäntö muuttuu ja nettokorkomenon vähennettäväksi osuudeksi tulee enintään 25 %:a yrityksen tuloksesta. Nämä säännökset tulivat voimaan vuoden 2014 verotuksessa, mutta nämä pykälät eivät koske yksityishenkilöiden verotusta. Suomessa korkovähennyksillä on varsin suuri verotuksellinen vaikutus. Kansainvälisessä verosuunnittelussa tätä pyritään hyödyntämään siirtämällä korkomenoja muista maista Suomen kaltaisiin maihin, joissa verovähennysten vaikutus on isompi. (Knuutinen 2014, 255–261.)

Hybridi-instrumentit ja -järjestelyt

Aiemmin mainittiin, että kaikista verosuunnittelun osa-alueista rahoitus on vaikein hahmottaa. Hybridi-instrumentit ovat tämän vaikeasti hahmotettavan kategorian kaikista epäselvin osa. Hybridijärjestelyt sijoittuvat tavallaan oman ja vieraan pääoman väliin. Mikä kuulostaa ensimmäisellä kerralla kuultuna täysin käsittämättömältä määritelmältä. Taloudellisessa määritelmässä hybridi-instrumentit kuuluvat sekä omaan että vieraaseen pääomaan, mutta oikeudellisesta näkökulmasta ainostaan toiseen. Näille instrumenteille maksettava tuotto ja niistä aiheutuvat kustannukset on vaikea sijoittaa oikeaan kategoriaan. Kysymys ja ongelma tuleekin siitä pitäisikö hybridi-instrumentteja verottaa omana vai vieraana pääomana. Kuten aiemmin todettiin, vieraasta pääomasta maksetaan korkoa ja omasta pääomasta osinkoa. Korot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia ja osingoista taas joudutaan maksamaan veroa. Hybridi-instrumenteilla väristetään näiden kahden oikeaa suhdetta ja pyritään näin saamaan veroetuja, näyttämällä enemmän verovähennyskelpoisia korkoja, kun korkojen todellinen määrä onkaan. Niinpä hybridi-instrumentteja on vaikea asettaa verotuslainsäädännön perinteisiin kaavoihin. Niiden verotuskäytäntö on hyvin epäselvä. Tämän takia niitä käytetään myös ahkerasti verosuunnittelussa. Hybridi-instrumenttien kohtelu verotuksessa vaihtelee maittain, eivätkä näkemykset sen suhteen ole yhtenäisiä edes EU:n sisällä. (Knuutinen 2014, 263–265.)

Aineeton omaisuus

Yrityksen aineeton omaisuus määritellään seuraavasti; muu kuin fyysinen omaisuus, jota käytetään yrityksen liiketoiminnassa. Aineetonta omaisuutta ovat esim. brändi, patentit, toimiluvat ja tavaramerkit. Raha ei kuitenkaan kuulu aineettomaan omaisuuteen. Aineettomasta omaisuudesta voidaan myös käyttää termiä aineettomat oikeudet. Monikansallisissa yrityksissä aineeton omaisuus muodos-

taa usein suurimman osan yrityksen kokonaisarvosta. Aineettoman omaisuuden osuus suurten monikansallisten yritysten kokonaisarvosta arvoidaan olevan noin $\frac{3}{4}$. Esimerkiksi Applen brändin arvo on noin 98 miljardia euroa ja Googlen noin 93 miljardia euroa (Interbrand: Best Global Brands 2013). Näiden lukujen päälle lasketaan vielä mm. patenttien arvot. (Knuutinen 2014, 266.)

Aineettomat oikeudet ovat helppoja siirrellä yritysten välillä. Tämän takia ne ovatkin houkutteleva väline verosuunnittelussa käytettäväksi (Viitala 2013, 244). Varsinkin monikansallisissa yrityksissä aineeton omaisuus on suosittu osa verosuunnittelua. Aineettoman omaisuuden verosuunnitteluun liittyy kaksi eri osaa. Ensimmäinen osa on aineettomien oikeuksien sijoittuminen. Siinä ideana on keskittää aineettomia oikeuksia matalan verotuksen maihin veroetujen saavuttamiseksi. Toisena osana on aineettomista oikeuksista maksettavat korvaukset esim. rojaltit. Näidenkin kanssa tarkoitus on siirtää korvauksia siirtohinnoittelun avulla veroparatiiseihin. Siirtohinnoittelun kannalta tärkeä tilanne on myös se, jossa aineeton omaisuus myydään toiselle yritykselle. Suomen verolaisäädäntö ei sisällä aineetonta omaisuutta koskevia säädöksiä. OECD on kuitenkin luonut ohjeen aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelusta. Siinä käsitellään aineettoman omaisuuden määritelmää, tunnistamista ja arvomääristystä. Aineettoman oikeuksien arvoa voidaan määritellä esim. toimintanalyysillä ja kustannusjakojärjestelmällä. Näillä mittareilla pyritään myös hahmottamaan maailmanlaajuisten yritysten liiketoimintaa ja aineettomien oikeuksien omistusten verkostoa. Kysymys aineettoman omaisuuden arvoista nousee yleensä tärkeäksi vain myyntitilanteissa. (Knuutinen 2014, 268–273.)

Aineettoman omaisuuden omistus on myös mahdollista jakaa eri tahojen kesken. Tähän liittyen on eroteltu kolme eri omistamisen lajia (KUVIO 7); juridinen omistajuus, hyödyntämiseen perustuva omistajuus ja taloudellinen omistajuus (Karjalainen-Raunio 2007 163–164). Juridinen omistaja on lain näkökulmasta aineettoman omaisuuden virallinen omistaja. Juridinen omistaja voi olla esimerkiksi patentin omistaja. Hyödyntämiseen perustuvan omistusoikeuden haltijalla on taas oikeus aineettoman omaisuuden tuottoon. Tämänkaltainen omistaja voi olla lisenssinsaaja tai edellä mainittu juridinen omistaja. Taloudellinen omistaja on taas osallistunut aineettoman omaisuuden syntyyn tai ylläpitoon taloudellisella panoksella. Oleellista taloudellista omistajaa määriteltessä on, että taloudellinen omistaja on kantanut riskejä aineettomaan omaisuuteen liittyen. (Knuutinen 2014, 268–271.)

Aineettoman omaisuuden omistamisen lajit
Juridinen omistajuus – lainmukainen virallinen omistaja
Hyödyntämiseen perustuva omistajuus – omistaa oikeuden tuottoon
Taloudellinen omistajuus – antanut taloudellisen panoksen omaisuuteen

KUVIO 7. Aineettoman omaisuuden omistamisen lajit. (Karjalainen-Raunio 2007, 163–164)

Verosopimukset verosuunnittelussa

Verosuunnittelussa on käytössä termi verosopimuskeinottelu. Siinä hyödynnetään eri valtioiden verojärjestelmien eroja, verosopimusverkon epätäydellisyyttä sekä sitä tosiseikkaa, että verotuksen oikeudellinen puoli on hyvin kallistunut muutoseikkoihin ja on toimintamahdollisuuksiltaan sen takia rajoittunut. Tämä rajoittautuneisuus antaa laajat mahdollisuudet verolainsäädännön manipulointiin mm. erilaisilla rahoitusinstrumenteilla. Verosopimukset eivät myöskään tunnu pysyvän verokeinotellun perässä. Käytännössä verosopimuskeinottelussa perustetaan läpikulkuyhtiö johonkin matalan verotuksen maahan, jossa ei kuitenkaan itse toimita tai asuta. Väliyhteisön läpi ohjataan kaikki tulot ja näin vältytään mm. osinkojen ja rojaltien veronmaksulta. Sen jälkeen tulot ohjataan veroparaatiiseihin. Tämänkaltaisen verosopimuskeinotellun katsotaan yleisesti olevan epäasiallista. Verosopimusten väärinkäyttöön liittyy myös termi ”artiklakeinottelu” eli ”rule shopping”. Artiklakeinottelussa tavoite on toimia verosopimusten mukaisesti, mutta kuitenkin niiden tarkoituksen vastaisesti (vertaa verojen kiertäminen). (Knuutinen 2014, 276–278.)

3.7 Pohjoismainen hyvinvointivaltio ja verotus

Markkinatalous hallitsee maailmaa, mutta sen ote on toisaalla tiukempi kuin toisaalla. Pohjoismaisessa infrastruktuuri-mallissa palveluita hoidetaan enemmän julkisella sektorilla kuin muualla maailmassa. Näitä palveluita ovat mm. koulutus ja terveydenhuolto, jotka maksetaan verovaroilla. Korkea verotus on hyvinvointivaltion hinta. Kokonaisveroaste eli verojen yhteismäärä suhteutettuna bruttokansantuotteeseen on Suomessa 44 %, joka on kansainvälisesti vertailtuna korkea. Se ei kuitenkaan ole aina ollut näin korkea. 1930 luvun alussa sama luku oli vain 13 % ja sodan jälkeen 25 %. 80-luvulle asti osakeyhtiöiden omistajatiedot olivat vain muiden omistajien tiedossa, kunnes osakeyhtiölaki muuttui ja nykyään kuka vaan voi tilata nämä tiedot mistä tahansa yrityksestä. Tämä on lisännyt avoimuutta talousmaailmassa huomattavasti. (Seppänen 2016, 171–173; Knuutinen 2017, 94–96.)

4 MIELIPIDEKYSELY YHTEISKUNTAVASTUUSTA JA VEROTUKSESTA

Päätin toteuttaa opinnäytetyöni aiheisiin liittyvän mielipidekyselyn työharjoittelupaikallani. Kyselyn tavoitteena on tutkia pienen taloushallintoalalla työskentelevän ryhmän mielipiteitä mm. vastuullisesta veronmaksusta ja tietämystä verovajeesta valtakunnallisesti. Menetelmänä on käytetty kyselytutkimusta. Kysely toteutettiin ennen opinnäytetyön aiheen lopullista tarkentumista ja työn varsinaisen kirjoittamisen aloittamista, joten kaikki kysymykset eivät ole enää yhtä relevantteja lopputulokseen nähden. Opinnäytetyössä ja kyselyssä on kuitenkin pyritty käsittelemään mahdollisimman samoja aiheita.

4.1 Kyselyn sisältö

Kyselyssä esitetyt kysymykset vastausvaihtoehtoineen olivat seuraavat:

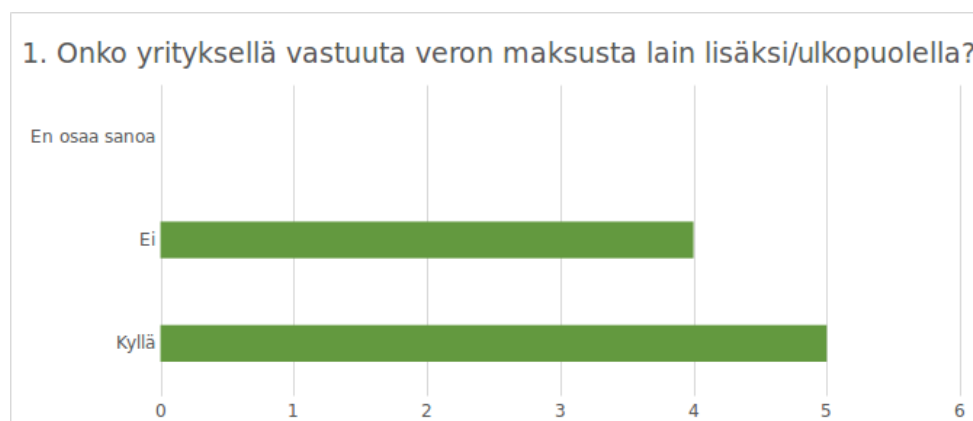
1. Onko yrityksellä vastuuta veron maksusta lain lisäksi/ulkopuolella?
 - Kyllä
 - Ei
 - En osaa sanoa
2. Verovaje on ollut viime vuosina Suomessa noin?
 - 500 miljoonaa
 - 1 miljardi
 - 2,5 miljardia
3. Teoriana on myös esitetty, ettei yhtiöitä erillisinä verosubjekteina tulisi edes verottaa. Mitä mieltä olet tästä?
 - Puolesta
 - Vastaan
 - En osaa sanoa
4. Oletko huomannut edellä mainittuihin aiheisiin liittyvää uutisointia/kirjoituksia lehdissä, nettissä tai muualla mediassa?
 - Vähän
 - Paljon
 - En ole huomannut
5. Herättikö kysely ajatuksia? Voit kirjoittaa niitä alla olevaan laatikkoon.

4.2 Vastaajat

Toteutin kyselyn viimeisellä viikolla harjoittelupaikassani. Epäonnekseni moni oli lomalla elokuun alussa, joten otanta ei ollut ihan niin iso kun olisi ollut mahdollista. Lopulta sain kuitenkin yhdeksän vastausta. Yritys jossa olin harjoittelussa oli tiloimisto, jossa työskentelee noin 20 työntekijää. Sukupuolijakauma on toimistossa hyvin naisvaltainen. Vastajat ovat iältään, sukupuoleltaan, hierarkiselta asemaltaan yrityksessä ja koulutustasoltaan erilaisia.

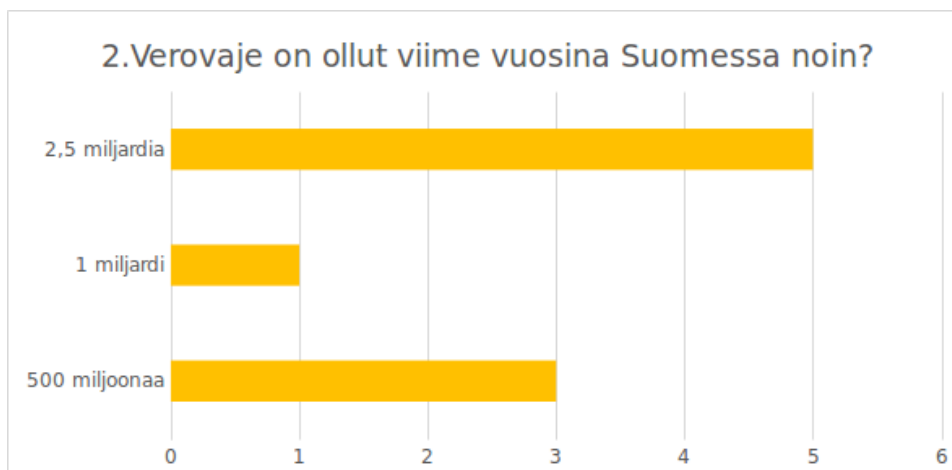
4.3 Kyselyn tulokset

Ensimmäisessä kysymyksessä (KUVIO 8. Onko yrityksellä vastuuta veron maksusta lain lisäksi/ulkopuolella?) on tarkoitus hieman valottaa vastaajien mielipiteitä vastuullisesta veronmaksusta. Kysymyksellä tarkoitetaan sitä, että vaikka verotusta on mahdollista kiertää niin onko se moraalisesti oikein. Tuloksista voi huomata, että jokaisella vastaajalla oli aiheesta selkeä näkemys. Kohtaan ”en osaa sanoa” ei tullut yhtään vastausta. Muuten jaukama on yllättävän tasainen.

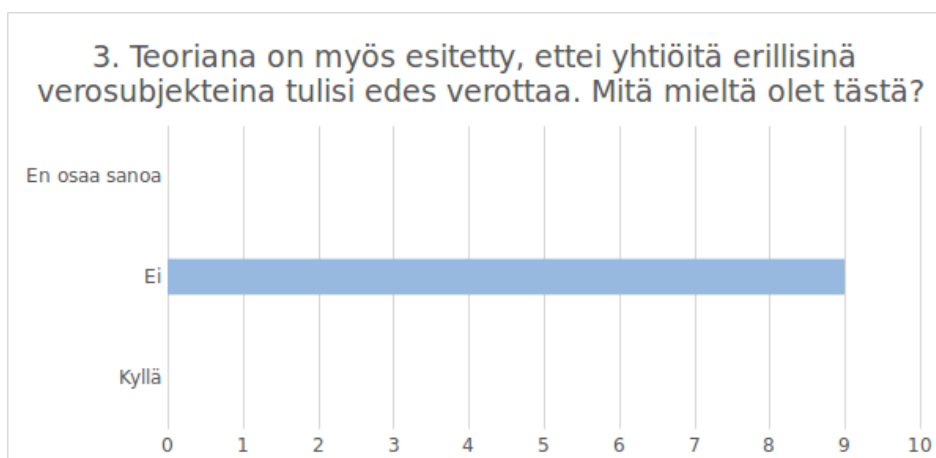
KUVIO 8. Onko yrityksellä vastuuta veron maksusta lain lisäksi/ulkopuolella? (n=9)

Seuraavalla kysymyksellä oli tarkoitus tutkia, kuinka hyvin ihmiset, jotka laskevat työkseen veroja ovat perillä verotuksen tilasta valtakunnallisesti. (KUVIO 9. Verovaje on ollut viime vuosina Suomessa noin?). Oikea vastaus kysymykseen on 1 miljardi. (IMF:n arvonlisäverovajeraportti. 12.2.2016. Aki Savolainen. Verohallinto. Dia 18) Ja tasan tarkaan yksi vastaajista sai tämän oikein, mikä on toki hiukan hämmäntävää. Suurin osa vastauksista tuli kohtaan 2,5 miljardia.

KUVIO 9. Verovaje on ollut viime vuosina Suomessa noin? (n=9)

Kolmannessa kysymyksessä (KUVIO 10. Teoriana on myös esitetty, ettei yhtiöitä erillisinä verosubjekteina tulisi edes verottaa. Mitä mieltä olet tästä?) kysyttiin mielipiteitä siitä tulisiko verotuskäytäntöjä muuttaa niin, että siirryttäisiin yritysverotuksesta enemmän henkilöverotuksen suuntaan. Vastaus on hyvin selvä; ei missään tapauksessa. Kaikista kysymyksistä tämä on ainoa, jossa vastaukset ovat täysin yksimielisiä.

KUVIO 10. Teoriana on myös esitetty, ettei yhtiöitä erillisinä verosubjekteina tulisi edes verottaa. Mitä mieltä olet tästä? (n=9)

Kysymyksessä numero neljä (KUVIO 11. Oletko huomannut edellä mainittuihin aiheisiin liittyvää uutisointia/kirjoituksia lehdissä, netissä ja muualla mediassa.) kyseltiin mediasta ja tarkemmin siitä miten edellisten kysymysten aiheet ovat siellä näkyneet. Ainostaan yksi henkilö ruksasi kohdan "paljon". Median seuraamisen aktiivisuus on toki hyvinkin yksilöllistä, joten se on myös osaltaan vaikuttamassa tuloksiin. Loput vastaukset jakautuivat tasan vaihtoehtojen "En ole huomannut" ja "Vähän" välillä.

KUVIO 11. Oletko huomannut edellä mainittuihin aiheisiin liittyvää uutisointia/kirjoituksia lehdissä, netissä tai muualla mediassa? (n=9)

Viimeisessä kysymyksessä sai kertoa omia ajatuksia, joita kysely nosti pintaan. Näitä ei tullut läheskään joka vastaukseen. Verotusta kuvailtiin muuttuvaksi ja paljon keskustelua herättäväksi aiheeksi ja tulkintakysymykseksi. Joku myös kertoi, että kun ei ollut tarkemmin seurannut aiheen uutisointia viimeaikoina, tunsu itsensä hieman tietämättömäksi uunoksi, mutta hyimiöllä vastauksen lopussa, ettei mene liian masentavaksi.

Yrityksen vastuusta verojen maksamisesta oli kaikilla selkeä mielipide, vaikka tulokset jakautuvatkin tasaisesti puolesta ja vastaan. Verovaje Suomessa arvioitiin yleisesti suuremmaksi kuin, mitä Verohallinto on arvioinut sen olevan. Siirtymistä yritysverotuksesta enemmän henkilöverotukseen vastustettiin yksimielisesti. Suurin osa oli huomannut edellä mainittuja asioita mediassa vähän tai ei lainkaan. Lopputuloksena kysely jää edelleen hieman irralliseksi muusta työstä esim. media-kysymyksellä, mutta kyselyn toteutus ja raportointi on kuitenkin kohtuullisen onnistunut.

5 LOPPUPÄÄTELMÄT

Yhteiskuntavastuu on yritysten harjoittamaa vastuullista yritystoimintaa, joka ylittää laissa asetetut vaatimukset, ja jossa otetaan huomioon kaikkien sidosryhmien kohtuulliset vaatimukset. Verotus on uusi osa vastuukeskustelua. Vastuullinen veronmaksu kuten muukin yhteiskuntavastuullinen toiminta on lain vaatimusten ylittämistä. Niin yhteiskuntavastuu, verotus kun moraalikin ovat yhteydessä toisiinsa ja niissä pohditaan samanlaisia kysymyksiä. Veronmaksu voidaan jakaa vastuullisuuden mukaan verosuunnitteluun, verojen kiertämiseen ja veropetokseen. Verotukseen vaikuttavat valtion oma lainsäädäntö, EU:n asettamat säännökset ja valtojen väliset verotussopimukset. Kansainvälisessä verosuunnittelussa ovat keinoina mm. veroparatiisit, siirtohinnoittelu, aineeton omaisuus ja konsernien sisäinen rahoitus. Lopun mielipidekyselyssä saatiin esille vastaajajoukon mielipiteitä vastuullisesta veronmaksusta, verovajeesta, verotuskäytäntöjen mahdollisista muutoksista ja verotuksesta mediassa.

Opinnäytetön suunnitelmassa listasin tavoitteeksi tietoisuuden lisäämisen yhteiskuntavastuusta ja tarkemmin verotuksesta sen osana. Tämä tavoite toteutuu mielestäni kohtuullisen hyvin. Toivon sekä talouselämään enemmän että vähemmän perehtymättömän lukijan oppivan työstä jotain. Itse opin näistä aiheista paljon uutta. Suurimmat oppimiskohteet itselläni olivat EU-säännökset ja niiden vaikutus verotukseen sekä verosuunnittelun erilaiset kansainväliset toimintatavat (esim. siirtohinnoittelu ja sisäinen rahoitus). Opin myös monien ennestään tuttuun käsitteiden määritelmiä. Olen myös oppinut hyödyntämään tiedonhakupalveluita paremmin ja lähdeviitteiden merkitsemiseni on parantunut.

Opinnäytetyön aikatauluttaminen onnistui kohtuullisen hyvin, eikä keväällä/kesällä ollut viiden kuukauden työharjoittelujakso sotkenut sitä liikaa, vaikka sitä aluksi pelkäsin. Harjoittelun loputtua, alettua kirjoittaa opinnäytetyötä täyspäiväisesti työ alkoi edetä hyvää vauhtia. Loput opinnäytetyöhön liittyvät tehtävät kuten sen esittäminen, kypsyysnäyte ja toisen opinnäytetyön opponointi ovat täysin mahdollisia saada valmiiksi, jotta valmistuminen tapahtuisi tavoiteajassa.

Vähiten päänvaivaa prosessissa aiheutti tiedonkeruu, niin lähdekirjojen etsiminen kun niiden lukeminenkin. Tekstin tuottaminen on myös aina ollut itselleni melko helppoa, joten kirjoittaminen sujui hyvin. Vaikeinakin koin lähdemerkinnät. Olen aiemmin ollut hyvinkin epävarma omasta osaamisestani sillä alueella, joten jouduin selaamaan paljon ohjetta ja palaamaan samoihin kohtiin useamman kerran. Motivaatio työn tekoon ei missään vaiheessa loppunut, vaikka oli huomattavissa päiviä jolloin motivaatio oli matalammalla kuin muulloin.

Itsekritiikkiniä voisin nostaa esiin mielipidekyselyn, johon olin sen tekohetkenä tyytyväinen, mutta kun opinnäytetyön pääaiheet muuttuivat kirjoittamisen alettua, kysely jäi hyvin pian muusta kokonaisuudesta irralliseksi. Tähän olisi voinut auttaa suurempi perehtyminen lähdekirjallisuuteen ja tiedonhakuun ennen kyselyn tekemistä, mutta olin lopulta liian keskittynyt työharjoitteluun enkä ottanut asiaa huomioon. Koska kysessä on uusi aihe, jatkotutkimus samasta aiheesta olisi täysin mah-

dollinen vaihtoehto. Olen itse joistain osista vain raapaissut pintaa, joten kerrottavaa riittää vielä paljon. Yhteiskuntavastuu on argumentoinnille avoin aihe ja hyötyy useasta eri näkemyksestä ja uusista tulkinnoista. Lopullisina kokemuksina ja johtopäätöksinä sanottakoon, että opinnäytetyön kirjoittaminen ei ole ollut lopulta liian vaikeaa. Kuukausien prosessina se tosin vaatii hieman erilaista suhtautumista kuin muut koulutyöt.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AALTO-HEINILÄ M. & SAJAMA S. 2011. Oikeus, oikeudet ja oikeudenmukaisuus. Itä-Suomen yliopisto.
- AIRAKSINEN, Timo. 1987. Moraalifilosofia. Juva: WSOY.
- DAVIS S., LUKOMNIK J. & PITT-WATSON D. 2006. The New Capitalists: How Citizen Investors and Reshaping the Corporate Agenda. Harvard Business School Press, Boston.
- FREEDMAN, Judith 2007. Interpreting Tax Statues: Tax Avoidance and the Intention of Parliament. Law Quartely Review.
- FULLER L. L. 1964. Morality of Law. Yale University Press, New Haven, Connecticut.
- HÄNNINEN, Jyri. 2014. Veroparatiisit ja Suomi – eli kuinka liituroitamaafia pyörittää varjotaloutta ja laskun siitä maksamme me. Helsinki: HS-kirjat.
- KALPALA, Asmo. Finanssiala, vastuu ja vakuuttaminen. Julkaisussa: KIVISTO, .S, PIHLSTRÖM, .S ja TOLONEN, .M. Talous ja moraalii. 2016. Tallinna: Gaudeamus
- KARJALAINEN, Jukka ja RAUNIO, Merja 2007. Siirtohinnoittelu. Helsinki: WSOYPro.
- KNUUTINEN, Reijo. 2014. Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Vantaa: Lakimiesliiton kustannus.
- KNUUTINEN, Reijo. 2017. Hyvät pahat verot. Juva: Decendo.
- KONTKANEN, Erkki 2002. Pankin verotus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus/Kauppakamari.
- LAGERPETZ, Eerik. Talouden moraalii, moraaliton talous ja F. A. Hayekin uusliberalismi ja TAKALA, Tuomo. Yrityksen yhteiskuntavastuu globalisoituvassa maailmassa. Julkaisussa: KAUPPINEN, Ilkka 2004. Moraalitalous. Tampere: Vastapaino.
- LAITINEN, Ilpo. 2012. Moraalinen logo – organisaatioiden arvovallankumous. Helsinki: Talentum
- LAKI ELINKEINOTULON VEROTTAMISESTA. L. 1968/360. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2017-12-07]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1968/19680360>
- NISKAKANGAS, Heikki. 2011. Veropolitiikka. Helsinki: WSOY Pro.
- OHJE RAPORTOINTIPOHJAN KÄYTTÄMISEEN JA VIITTEIDEN MERKITSEMISEEN 2012. Savonian opinnäytetyö-osaprosessiryhmä. [Verkkoaineisto]. Sijainti: Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulun Moodle [verkko-oppimisympäristö]. Thesis – opinnäytetyö -kurssi.
- O'ROURKE, P.J. 2008. Adam Smithin Kansojen Varallisuus. Jyväskylä: Gummerus.
- PENTTILÄ, Seppo. 2006. Verokilpailu Suomen verojärjestelmän haasteena. Julkaisussa: KULTA-LAHTI, Jukka ja PENTTILÄ, Seppo. Oikeus- ja vakuutustiedettä. Tampereen yliopisto, Oikeustieteiden laitos
- PORTER, M ja KRAMER M. 2006. Strategy and society: the link between advantage and corporate social responsibility. Harvard University, Harvard Business School, Boston.

- RÄSÄNEN, Henrik. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. [Viitattu 2017-10-30.] Saatavissa: http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/Documents/4_Kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf
- SCHÖN, Wolfgang 1998. Interpretation of Tax Statues in Germany. Teoksessa ” Interpretation of Tax Law and Treaties and Transfer Pricing in Japan and Germany”. Toimittanut: Klaus Vogel. Kluwer, The Hague.
- SEPPÄNEN, Esko. 2016. Mistä Suomi Vaikenee? Riika: Into.
- SHAXSON, Nicholas. 2012. Aarresaaret – miehet jotka ryöstivät maailman. Helsinki: Into
- SIMOLA, Eeva ja YLÖNEN, Matti 2011. Miksi vastuuttomuus kannattaa? Veronmaksu ja yritysvastuu. Julkaisussa: JOUTSENVIRTA, M., HALME, M., JALAS, M. Ja MÄKINEN, J. Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- TEIVANEN, Teivo. 2013. Yritysvastuun umpikuja. Jyväskylä: Kalevi Sorsa-säätiö rs.
- TIKKA, Kari 1972. Veron minimoinnista. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- TILASTOKESKUS. Bruttokansantuote markkinahintaan, Kansantalous. [Viitattu 2017-12-07]. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html
- THURONYI, Victor 2003. Comporative Tax Law. Hague: Kluwer Law International.
- TUOMINEN, Mirva 2017. Verot ja yritysvastuu: Verot yritys vastuukeskustelussa Suomessa vuosina 2006-2016. Turun yliopisto. Liiketaloustiede, laskentatoimen ja rahoituksen pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2017-10-30.] Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/133684/TSE-gradu2016Tuominen.pdf?sequence=2>
- VIITALA, Tomi 2013. Verokilpailu innovaatiotuloista. Julkaisussa: URPILAINEN, Matti ja VAHTERA, Veikko. Minne menet vero-oikeus? Juhlajulkaisu Raimo Immoselle. Turun kauppakorkeakoulu, Turku.